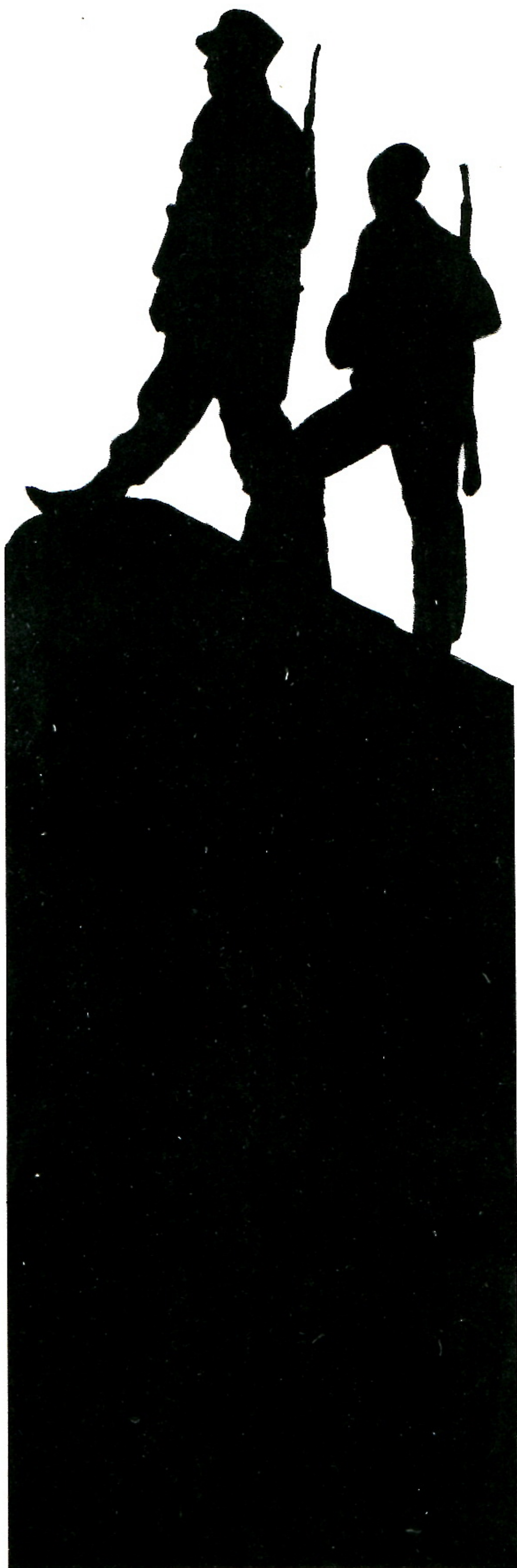

BERICHT VAN DE TWEEDE WERELD OORLOG

Aan de krijgsgevangen Duitse officieren en manschappen in de Sowjetunie en aan het Duitse volk.

De gebeurtenissen van de laatste tijd hebben voor Duitsland de voortzetting van de oorlog tot een zinloos offer gemaakt. Het rode leger trekt over een breed front op en heeft in Oost-Pruisen de Rijksgrens bereikt. In het westen hebben de Amerikanen en de Britten de Duitse verdediging op de westelijke flank doorbroken en rukken op in het openliggende Franse land. In het oosten noch in het westen beschikt Duitsland over reserves om de situatie weer te herstellen. De vijandelijke superioriteit in de lucht en op zee is zo verpletterend, dat de toestand daardoor nog uitzichtlozer wordt. Voor Duitsland is de oorlog verloren.

Duitsland is, ondanks de heldhaftigheid van zijn krijgsmacht en van het gehele volk, in deze situatie terechtgekomen door de wijze waarop Adolf Hitler het land en de oorlog heeft geleid.

Daar komt bij dat de wijze waarop een deel van zijn lasthebbers in het bezette gebied is opgetreden tegen de bevolking, iedere ware soldaat en iedere echte Duitser met afschuw vervult en ons moet overladen met de zwaarste verwijten uit de gehele wereld.

Als het Duitse volk zich niet zelf distantieert van deze daden, zal het er de volle verantwoordelijkheid voor moeten dragen. Onder deze omstandigheden acht ik het mijn plicht uit naam van mijn krijgsgevangen kameraden en van het gehele Duitse volk te verklaren:

Duitsland moet breken met Adolf Hitler en een nieuwe staatsleider kiezen die een einde maakt aan de oorlog en de verhoudingen schept waaronder het ons volk mogelijk is verder te leven en vreedzame, ja zelfs vriendschappelijke betrekkingen aan te gaan met onze huidige tegenstanders.

Freies Deutschland (Moskou), 20 augustus 1944.

(Uit een verklaring van veldmaarschalk Friedrich Paulus, de bevelhebber van het Duitse 6e leger, die bij de strijd om Stalingrad moest capituleren en met het restant van zijn manschappen door de Russen gevangen werd genomen. Paulus, die nog tijdens de laatste gevechten in Stalingrad geweigerd had zich in te laten met de militaire oppositie tegen Hitler en voortdurend had opgeroepen tot trouw aan de Führer, kwam in Russische krijgsgevangenschap tot andere gedachten en richtte in 1943 het Nationalkomitee 'Freies Deutschland' op. Deze groepering waarvan een paar duizend Duitse krijgsgevangenen lid waren, ontwikkelde nogal wat propagandistische activiteiten om een einde te maken aan de oorlog. Het comité opereerde onder de leus 'Vrijheid en Vaderland' en deed zich aanvankelijk eerder Duits-nationalistisch dan communistisch voor. Pogingen van Sowjetzijde om het comité Von Paulus ook op diplomatiek terrein te gebruiken, liepen voornamelijk daarom op niets uit.)

Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie

BERICHT VAN DE TWEEDE WERELD OORLOG

BAND 5

MCMLXXI

DE GEÏLLUSTREERDE PERS N.V.
AMSTERDAM

NEDERLANDSE ROTOGRAVURE MAATSCHAPPIJ N.V.
LEIDEN

N.V. UITGEVERIJ SPAARNESTAD
HAARLEM

BERICHT VAN DE TWEEDE WERELD OORLOG

WETENSCHAPPELIJKE REDACTIE

Drs. A. H. Paape
hoofdredacteur
Prof. dr. P. W. Klein
Prof. dr. A. F. Manning
Drs. R. L. Schuursma
Drs. P. R. A. van Iddekinge

BUREAU-REDACTIE

John Bakkenhoven
Jac. Constant
Rutger Dinger
Babs Israëls
Aafje Leenstra
Cees van der Ploeg

FOTO-RESEARCH

Frans Kurtz
Rupert Blaauw
Hans Bredewold

CARTOGRAFISCHE RESEARCH

Gerard Guns

ILLUSTRATIES

Theo Barten
Olyslager Organisation N.V.
Richards Studio
Martin Swarts

VORMGEVING

Henk Pen
Louis Woldberg
Kees van Bakergem
Vant ten Brink

TECHNIEK

zetwerk: Nederlandse Boekdruk Industrie N.V., 's-Hertogenbosch
druk: Smeets Drukkerijen N.V., Weert

NORMANDIË

DRAAIEN OM DE AS
INFUSIE VOOR 'OVERLORD'
SCHAKEN OP EEN DAMBORD
TUSSEN STORM EN ONWEER
EEN KRANS VAN DE FÜHRER
DE ZAK VAN FALAISE

69

De geschiedenis van de strijd in Normandië is in de eerste plaats het verhaal van de strategie van Montgomery. De operaties verliepen de eerste weken na *D-day* moeizaam. Eerst op 12 juni waren de vijf geallieerde landingssectoren tot één bruggehoofd verenigd, Bayeux en Carentan veroverd. Caen, dat al op 6 juni bereikt had moeten zijn, zou nog wekenlang in Duitse handen blijven. Dat de geallieerden in het beperkte strijdgebied steeds een numeriek overwicht konden behouden, was slechts te danken aan twee factoren: de heerschappij in de lucht én het succes van de misleiding van de Duitsers, die tot ver in juli bleven vrezen dat nieuwe landingen ten noorden van de Seinemonding zouden plaatsvinden en derhalve belangrijke troepeneenheden in dat gebied werkeloos lieten liggen.

Misleiding van de vijand was ook het voornaamste element in de strategie van Montgomery. Caen, centrum van spoor- en wegverbindingen op de uiterste linkerflank van het geallieerde front, was het voor de hand liggende uitgangspunt voor een doorbraak in de richting van Parijs. Montgomery deed er alles aan om de Duitsers in de waan te laten dat hij dáár ook zou aanvallen, terwijl hij Caen slechts wilde gebruiken als de spil van een scharnier: de uitbraak uit Normandië zou plaats moeten vinden op de rechterflank, aan de westkust van het schiereiland. Ondanks de aanzienlijke kritiek die hij bij zijn collega's, zowel Britten als Amerikanen, ontmoette (hij vorderde op de linkerflank veel te traag—op 23 juni was men al twee weken achter op het schema—en verschaftte daardoor de steeds groeiende troepenmacht te weinig ruimte), ging hij onverstoord door, slechts gesteund door zijn Amerikaanse collega Bradley. De Duitsers liepen in de val, trokken steeds meer troepen samen in de sector Caen en verschaften de Amerikanen in het westen de gelegenheid op te rukken.

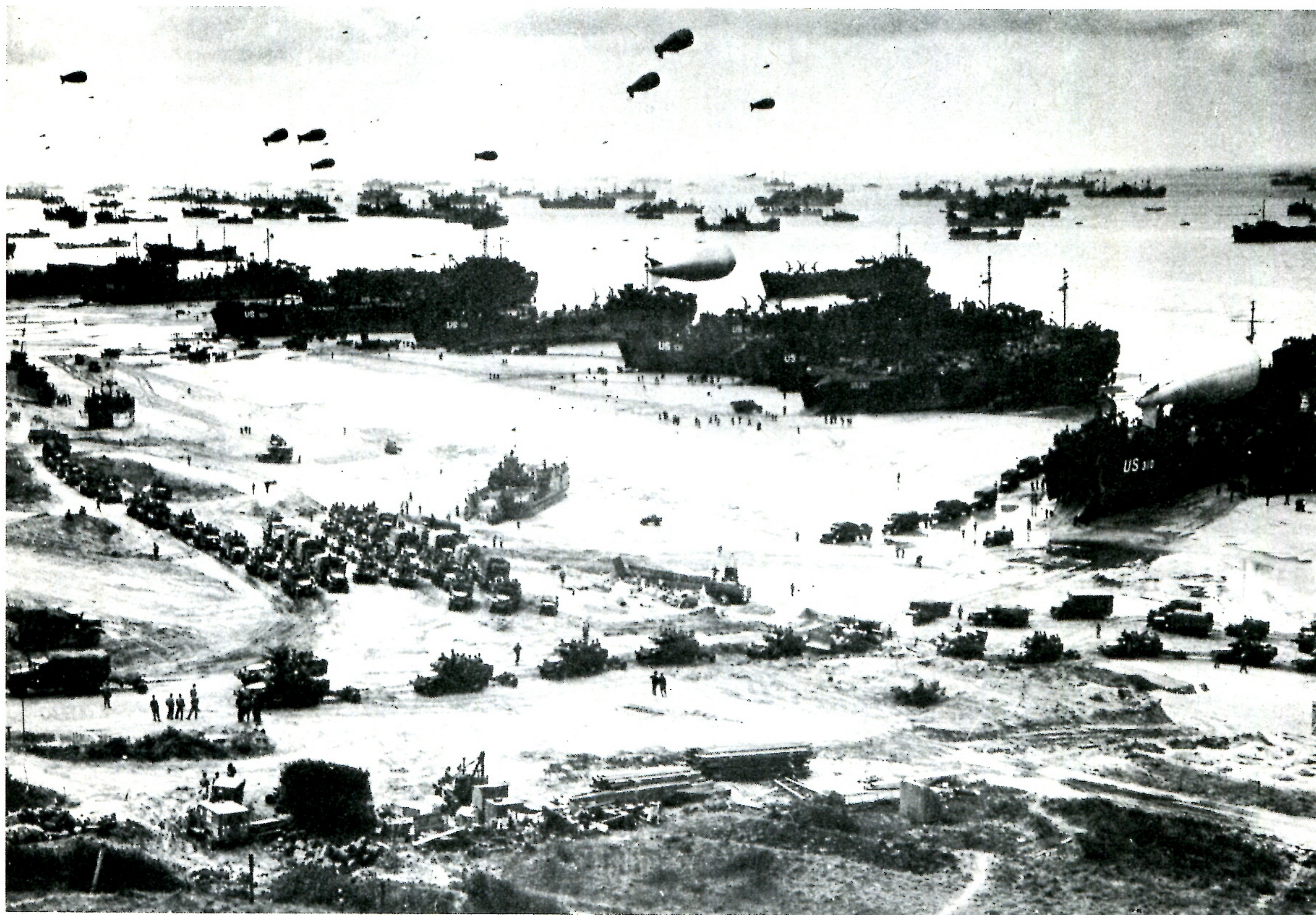
Op 25 juli, na zeven weken ploeteren met als enige belangrijke succes de verovering van Cherbourg, kwam eindelijk de grote doorbraak. Niet, zoals de Duitsers nog steeds verwachtten, ten zuiden van Caen (dat op 9 juli door de Britten veroverd was), maar ten zuiden van St.-Lô. Generaal Patton, drie dagen later uit Engeland overgekomen, kreeg het bevel over het Amerikaanse 3e leger en ontwikkelde een adembenemende snelheid. In enkele weken tijd vorderde hij met zijn tanks honderden kilometers: van Avranches naar Laval, Le Mans—daar keerde hij plotseling naar het noorden—Alençon, Argentan. Op 19 augustus werd de ring bij Falaise gesloten: 50.000 man van het Duitse 7e leger waren omsingeld. De tanks van Patton raasden inmiddels al weer oostwaarts, richting Parijs.

A.H.P.

DE OPBOUW
VAN HET GEALLIEERDE BRUGGEHOOFD
IN NORMANDIË

DRAAIEN OM DE AS

L. J. HARTOG

Een veldslag verloopt zelden zoals de plannenmakers zich hebben voorgesteld. Toen de zevende juni aanbrak, waren hoogst belangrijke doelen van *D-day* niet bereikt: Caen was niet bevrijd, noch was het samenvoegen van de landingsgebieden tot één doorlopend bruggehoofd gerealiseerd. Maar in het allerbelangrijkste was men in ieder geval geslaagd: alle landingen waren gelukt en de verliezen waren veel geringer gebleken dan men had durven verwachten.

Montgomery kon tevreden zijn. Hij was immers dé man in Normandië. Eisenhower mocht opperbevelhebber zijn van het expeditieleger, maar zijn rol was aanvankelijk beperkt. De Amerikaanse generaal was verantwoordelijk

Invasielegers gaan aan land onder bescherming van verankerde ballonnen. Duitse vliegtuigen konden zo geen slachtingen aanrichten onder de troepen. Enkele soldaten verdronken in de verrassend diepe strandmeertjes.

voor de hoofdlijnen van het operationele beleid; het bevel over de grondstrijdkrachten lag echter, tot nader order, bij Montgomery, die dus in de aanvang zowel het Britse 2e leger als het Amerikaanse 1e leger commandeerde. Deze legers stonden onder bevel van respectievelijk Dempsey en Bradley.

Vanzelfsprekend zouden de Duitsers alsnog proberen de geallieerden in zee te werpen of, zo dat niet lukte, hen op te sluiten in een klein

bruggehoofd. Het kardinale probleem was bijgevolg welk van de partijen het eerst over een beslissende overmacht zou kunnen beschikken op het Normandische slagveld. Dat plaatste het tempo van de wederzijdse opbouw, de factor tijd, centraal. Rommel wist het: hij had daarom een aantal pantserdivisies al bijtijds aan de kust willen hebben. De geallieerde plannenmakers wisten het ook: zij hadden al maanden tevoren de maatregelen aangegeven om de snelle opbouw van de Duitse afweerkraft te verijdelen.

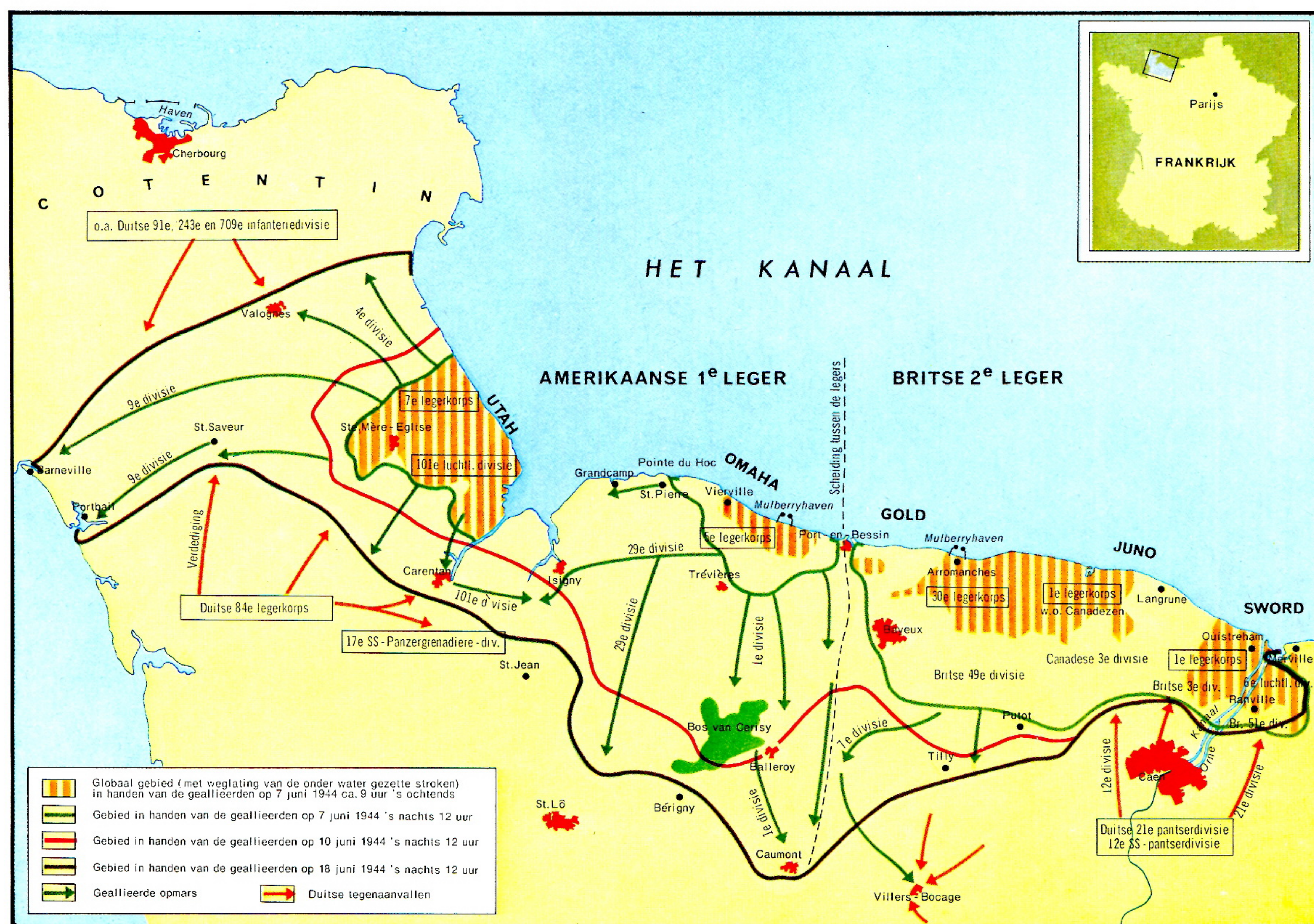
In de eerste plaats hadden de geallieerden bij de tegenstander de suggestie gewekt als zou de landing in Normandië worden gevolgd door een landing ten noorden van de Seine. Dit had

terdege effect: tot ver in juli bleven de Duitsers van mening dat de hoofdlanding nog moest komen. Bijgevolg waagden zij het niet troepen te zenden van de Kanaalkust naar het nabije Normandische front. De Duitsers hadden trouwens nog een paar gewichtige redenen om een landing ten noorden van de Seine te verwachten: de kortste weg naar het belangrijkste strategische doel (het Ruhrgebied) liep immers via het Nauw van Calais en voor een landing daar hadden de geallieerden ook troepen genoeg, zo meenden het OKW. De Duitse inlichtingendienst had immers aan de vooravond van *D-day* tachtig divisies gemeld; de geallieerden hadden in werkelijkheid maar achtendertig divisies.

niet gelukte de invasie vanuit de diepte af te weren. Hoewel zij op 6 juni in het westen achtendertig divisies hadden (waarvan zevenendertig tussen Schelde en Loire), zagen zij geen kans in Normandië een strijdmacht op te bouwen die groot genoeg was om een tegenstander te verslaan die na één dag nog maar vijf divisies over zee en drie door de lucht aan wal had gezet. Het gevolg was dat op 10 juni veertien geallieerde divisies tegenover slechts tien Duitse stonden; op 12 juni stonden er zestien geallieerde divisies tegenover twaalf Duitse en op 19 juni twintig geallieerde divisies tegenover zestien Duitse.

Op 7 juni bezocht Eisenhower de stranden, na eerst op zee te hebben gesproken met Mont-

stranden lagen toen echter nog van elkaar en van de Britse gescheiden. Maar in de vroege morgen van 8 juni brachten commandotroepen een stevig contact tot stand tussen de Britse troepen en het *Omaha*-strand. Bradley ging daarna zorgen dat er een verbinding tot stand kwam tussen *Omaha* en *Utah*. Op 10 juni werd het eerste contact tussen deze stranden gelegd via een landweg langs de kust. De volledige aansluiting met voldoende diepte vond plaats, toen het belangrijke verkeersknooppunt Carentan op 12 juni genomen werd. Op de zevende dag na de invasie waren daarmee alle landingsgebieden samengevoegd tot één bruggehoofd van honderd vijftientig kilometer breed.

In de tweede plaats hadden de geallieerden het Normandische slagveld zo volledig mogelijk willen isoleren door stelselmatig alle verbindingswegen onbruikbaar te maken. Voor en na *D-day* werden de bruggen over Seine en Loire, de stations, de tunnels, de verkeersknooppunten, vrijwel dagelijks onder handen genomen. De aanvallers hadden een absolute luchtheerschappij en maakten het Duitse vervoer overdag vrijwel onmogelijk; 's nachts kon het slechts via grote omwegen plaatsvinden. Zo deed een in Nederland gelegen Duitse divisie er zestien dagen over om Normandië te bereiken en een aan de Spaanse grens gelegen divisie zelfs tweentwintig dagen. Hier lagen de twee voornaamste oorzaken van het feit dat het de Duitsers

De troepen in het Amerikaanse landingsgebied 'Omaha' ondervonden de sterkste tegenstand: Een dag na 'D-day' hadden zij in Normandië het kleinste bruggehoofd gevestigd. De kaart hierboven geeft een overzicht tot 18 juni 1944.

gomery en Bradley. Vooral het *Omaha*-strand, dat 's morgens vroeg nog geheel onder Duits vuur lag, baarde veel zorg. De generaals waren het erover eens dat de landingsgebieden zo snel mogelijk tot één doorlopend bruggehoofd moesten worden verenigd. Deze aansluiting gelukte, ondanks veel tegenslag. Tegen de avond van 7 juni hadden de Britten een doorlopend bruggehoofd van vijftientig kilometer breed en was Bayeux in hun handen. De Amerikaanse

Wat was er intussen gebeurd in het oosten, op de (Britse) linkerflank? Ogenschijnlijk niet veel, want de Britten (en Canadezen) hadden na *D-day* slechts weinig terreinwinst geboekt. Caen was het vitale wegen- en spoorwegcentrum van Normandië: naar het oosten straalden de verkeersverbindingen uit naar het Seinegebied. De Duitsers namen aan dat de geallieerden van plan waren bij Caen uit te breken in de richting van Rouen (130 km) en Parijs (220 km). Geografisch lag dat voor de hand. De Duitse conclusie was: Caen dient als spil van de geallieerde operatie. De Duitse afweerkracht behoorde zich dus op dit punt te concentreren. Deze redenering was logisch, zo logisch, dat Montgomery de Duitse reactie al maandenlang

Imperial War Museum

Associated Press

Geheel links: de bevelhebber van het Britse 2e leger, generaal sir M. C. Dempsey.

Links: de bevelhebber van het Amerikaanse 1e leger, generaal Omar N. Bradley.

Rechtsboven: om de aanvoer van Duitse troepen te verhinderen bombardeerden de geallieerden bruggen in Frankrijk, zoals hier over de Loire.

Rechtsmidden: Amerikaanse troepen in Carentan zijn op hun hoede voor scherpschutters die zich nog in de stad kunnen verschuilen.

Rechtsonder: in Barneville op het schiereiland Cotentin leveren Amerikaanse militairen Duitse soldaten uit aan de plaatselijke politie.

Hieronder: ook in Normandië hadden Duitse scherpschutters zich verschanst om de opmars van de geallieerden zo veel mogelijk tegen te houden. Hier proberen Engelse eenheden dergelijke vijanden uit een kerk te lokken.

Camera Press

had voorzien en haar tot uitgangspunt had gemaakt van zijn strategie. Begin april had hij uiteengezet dat het zijn bedoeling was 'te dreigen met een doorbraak in de sector van Caen. Daardoor lok ik de voornaamste Duitse reserves naar die sector. Ik houd ze daar vast en zal ze daar bevechten met de Britse en Canadese legers. Dan onderneem ik een doorbraak op de westelijke flank met behulp van Bradley's Amerikaanse legers.'

Het was het befaamde 'scharnierplan'. De Brit koos zijn 'misleidingsfront' in een gebied dat strategisch gezien dusdanig uitnodigde tot offensief optreden, dat de Duitsers wel gedwongen waren er hun hoofdmacht te concentreren, en hij koos als doorbraakpunt het ge-

bied uit dat zij bijgevolg moesten verzwakken... Een schoolvoorbeeld van indirecte strategie. De Duitsers dachten Montgomery's plan voor een doorbraak bij Caen te vrijdelen, maar zij speelden hem prachtig in de kaart: reeds op 15 juni stonden er tegenover de Amerikanen zeventig Duitse tanks, maar tegenover de Britten vijfhonderd twintig... Dat maakte dat de Amerikanen in het westelijke gebied goed konden opschieten; het maakte ook dat de Amerikanen hier later de grote beslissende doorbraak zouden kunnen forceren, daar Montgomery de dreiging wist vol te houden. Het betekende echter ook wel dat de Britse terreinwinst gering was. Inderdaad leken de operaties beperkt, maar de strategie werkte volkomen en daar

ging het om. Ondanks veel kritiek (met name in de Amerikaanse pers, waarin men riep om een *Blitzkrieg* en Montgomery een gebrek aan offensieve mentaliteit verweet) hield de Britse generaal met halsstarrigheid aan zijn plan vast. De ontwikkeling van de operaties zou hem gelijk geven.

De twaalfde juni hadden de geallieerden 326.000 man, 54.000 voertuigen en 104.000 ton voorraden aan wal. Die dag bezocht Churchill het Britse bruggehoofd en sprak met Montgomery. Bradley ontving toen generaal Eisenhower en de Amerikaanse chefs van staven, Marshall, King en Arnold. Met zichtbare voldoening zwierven de heren door het landingsgebied. Maar ook de soldaten waren verheugd,

want, aldus Eisenhower, 'de soldaat voelt zich altijd verheugd, wanneer hij hooggeplaatste personen in zijn omgeving ziet; misschien wel op grond van de theorie dat het gebied waar hij zich bevindt, dan veilig is; anders zouden die mensen daar immers niet komen'. Op hun reis door de dorpen gaf Bradley de hoge gasten toch maar een flink escorte mee: 'Met Marshall, King, Arnold en Eisenhower in drie open wagens had een Duitse sluipschutter zich als held van het Derde Rijk onsterfelijke roem kunnen verwerven.' Na een afwezigheid van 1457 dagen zette op 14 juni De Gaulle voet aan Franse wal; hij werd in Bayeux uitbundig binnengehaald.

In de tweede week na *D-day* zette Montgomery zijn bindingsactie voort: de Duitse tanks die hem in zee hadden moeten drijven, moesten nu ter verdediging van Caen worden ingezet. In het westen kwam Bradley goed vooruit in een overigens moeilijk landschap. Het land in Cotentin is verdeeld in een oneindig aantal kleine akkers die van elkaar zijn gescheiden door begroeide hoge aarden wallen. Voor een verdediger is dit *bocage*-landschap een ideaal terrein; voor de geallieerde tanks was het een ellendig gebied: bij het opklimmen tegen de hellingen konden zij hun omhooggerichte kanonnen niet gebruiken, maar zij onthulden wel hun kwetsbare buik, waarop de Duitsers onmiddellijk begonnen te vuren. Vaak moest akker voor akker veroverd worden; de verliezen waren groot, maar de Amerikanen sloegen zich er verbeterd doorheen. De verovering van dit gebied geschiedde door de Amerikaanse generaal Collins, die in het oerwoud van Guadalcanal de Japanners bevochten had. De jungle had hem wel geleerd zonder wegen en tanks op te treden. In de late avond van 17 juni kon hij Bradley melden dat hij bij Barneville de kust had bereikt. Daarmee was het noordelijk deel van Cotentin afgesneden en Cherbourg geïsoleerd. Montgomery op 18 juni: 'We moeten nu Caen en Cherbourg gaan innemen als eerste stap naar de volledige ontplooiing van onze plannen.' De uitvoering ervan werd echter vertraagd, want op 19 juni stak een storm op van ongekende hevigheid. Daarbij werd de Britse *Mulberry* bij Arromanches zwaar beschadigd en de Amerikaanse bij Saint-Laurent geheel vernield; 800 schepen gingen verloren met 20.000 voertuigen en 140.000 ton voorraden; de nodige versterkingen voor de aanval op Caen en Cherbourg konden niet aan land komen. Vier dagen lang waren de zeeverbindingen tussen Engeland en het continent verbroken. 'De omstandigheden voor een Duitse tegenaanval zouden ideaal zijn geweest', zo schreef Eisenhower, 'wanneer het werk van onze luchtmacht ter isolering van het aanvalsg gebied niet zo doeltreffend was geweest.' Zo bleek ook de grote orkaan van 19 tot 22 juni niet in staat het bruggehoofd in gevaar te brengen. Tussen *D-day* en het uitbreken van de storm hadden de geallieerden kans gezien vaste voet te krijgen en de vijand tegen te houden; diens reserves bleven op een afstand. Gedurende die periode werden 619.000 man, 95.000 voertuigen en 218.000 ton voorraden aan land gezet.

De vraag was niet meer of de Duitsers de geallieerden konden terugwerpen. De vraag was wanneer de geallieerden de Duitse linies konden doorbreken.

US Air Force

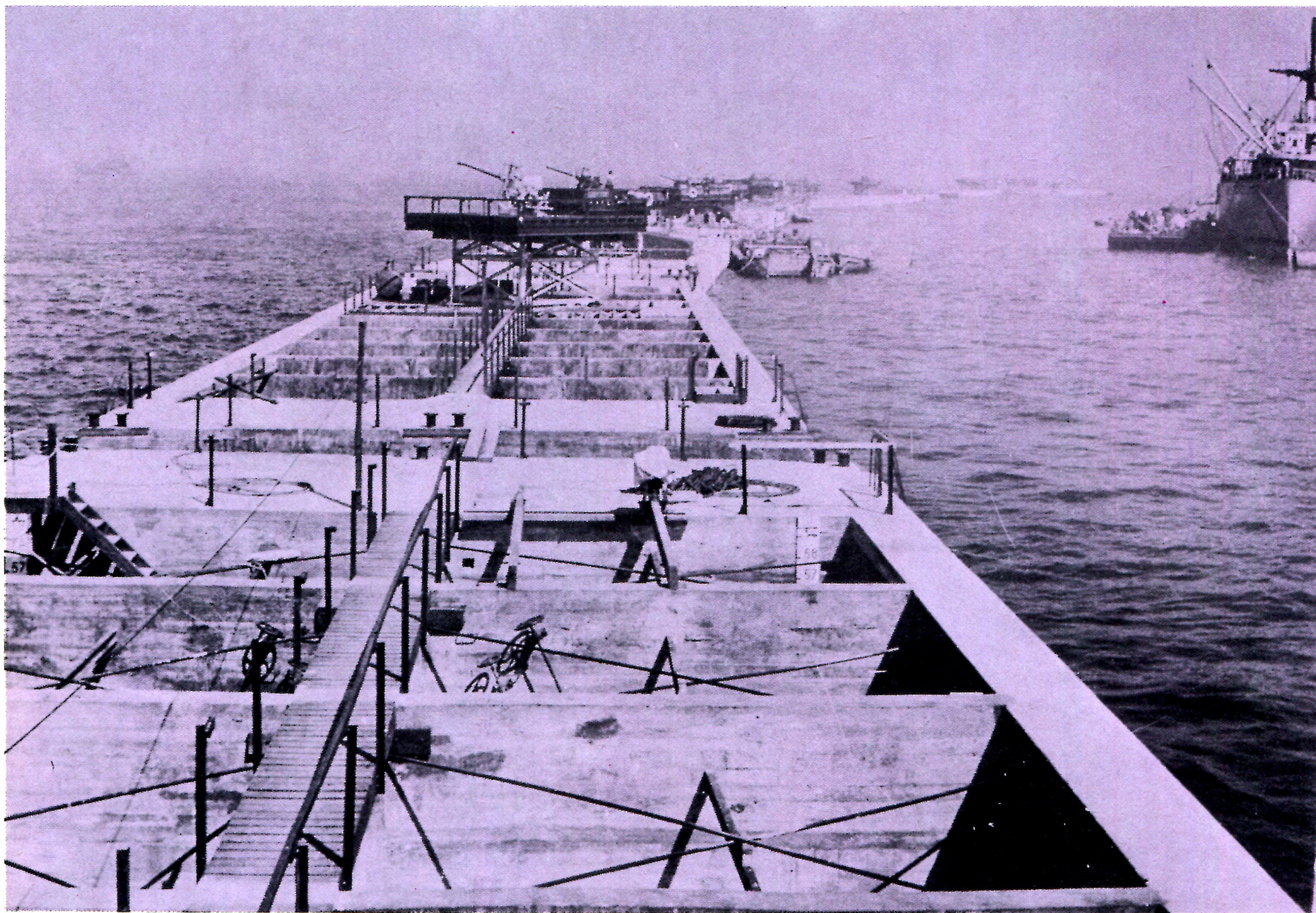
Associated Press

Associated Press

INFUSIE VOOR 'OVERLORD'

M. G. EMEIS JR.

Onopgemerkt door de *Luftwaffe*, die in 1944 nog maar weinig mogelijkheden heeft om boven Engeland luchtverkenningen uit te voeren, en zonder dat het Duitse opperbevel er ook maar een vermoeden van heeft, wordt in de maanden voor de invasie op de oost- en westkust van Engeland koortsachtig gebouwd aan een uniek en onmisbaar hulpmiddel voor de invasie in Frankrijk: de kunstmatige havens. Churchill, die reeds in de Eerste Wereldoorlog het plan heeft geopperd met behulp van golfbrekers 'een weerbestendige haven' te maken, stuurt de *Chief of Combined Operations* in mei 1943 een memo over 'Pieren voor het gebruik op open stranden'. De eerste zin luidt: 'Ze moeten met het getij op en neer gaan.' En de laatste:

De geallieerden fabriceerden in Engeland reusachtige caissons van gewapend beton die de naam 'Phoenix' kregen. Deze werden voor de kust van Normandië afgezonken als onderdeel van de 'Mulberries', kunstmatige havens in de landingsgebieden 'Omaha' en 'Gold'.

'Over deze kwestie valt niet te praten; de moeilijkheden zullen wel voor zichzelf spreken.' Een maand later worden aan het pierenplan golfbrekers en dammen toegevoegd, in september komt de bouwopdracht los. Vóór elk van de vijf landingsstranden zal, evenwijdig aan de kust en 1200 à 1400 meter in zee, een *Gooseberry* komen bestaande uit een rij *Corncobs* en *Phoenixes*. De *Corncobs* (of *blockships*) zijn een zestigtal

oude, af te danken koopvaarders en enkele oorlogsschepen; bij aankomst in Normandië zullen explosieven gaten in de scheepsrompen slaan, en zodra de kielen op de zeebodem staan, zal de bemanning van boord gaan. De *Phoenixes* zijn caissons van gewapend beton, in grootte variërend in verband met de diepte van het water waarin ze worden geplaatst. De grootste meten 60 x 16 meter, hebben een hoogte van 18 meter en een gewicht van zesduizend ton: de 'vijf-verdiepingen-huizen'. Het afzinken van deze reusachtige gevaarten zal slechts dertig minuten vergen.

In november 1943 valt het besluit dat twee van de vijf *Gooseberries* zullen worden uitgebouwd tot kunstmatige havens, die alleen met hun

codenaam *Mulberry* mogen worden aangeduid: *Mulberry A* (= Amerikaans) in *Omaha*, *Mulberry B* (= Brits) in *Gold*. In de derde week van de invasie moeten ze een loscapaciteit hebben van zeventuizend en vijfduizend ton. Aan de buitenzijde van de *Mulberries* zal een rij *Bombardons* worden gelegd: drijvende staalconstructies die de hevigste golfslag moeten opvangen. Voor grootte en vorm van de *Mulberries* kiest men Dover als voorbeeld, waar een halfcirkelvormige, in zee gebouwde dijk met twee openingen (voor in- en uitgaand verkeer) de haven omsluit. Binnen elke *Mulberry* komen drie landingspiers (de negenhonderd meter lange 'Walvis-pieren') met drijvende pierhoofden, waarover tanks van vijftientig en veer-

twintig sleepboten met Walvis-pieren en *Phoenixes* door het noodweer overvallen. Kabels knappen, van de slepen gaan er eenentwintig verloren. Uit *Mulberry B* haasten de grote schepen zich ijlings naar open zee. De manschappen van de luchtdoelkanonnen op de *Phoenixes* moeten hun post verlaten. Alle vierentwintig *Bombardons* raken op drift en slaan op het strand, maar van de vierentwintig *Phoenix-caissons* breken er slechts vier en de zestien afgezonden schepen van de *Gooseberry* blijven rotsvast op hun plaatsen liggen, ook al slaan de opgezwiepte golven over het achterdek van de 'Sumatra'.

Veel zwaarder wordt *Mulberry A* getroffen, die ligt op een plaats waar de storm pal op de kust-

schrijven. Generaal Gale (zijn naam betekent Orkaan!) en andere kopstukken delen Kirks mening. Men besluit de *Gooseberry* van *Omaha* met twaalf *blockships* te versterken, de *Bombardons* niet te vervangen en de resten van de Walvis-pieren over te brengen naar *Mulberry B* ter reparatie van de gehavende pieren aldaar. De storm bedreigt de geallieerde munitiepositie des te ernstiger, omdat op 19 juni, drie uren vóór het opsteken van de wind, de grote Amerikaanse aanval op Cherbourg is ingezet. De Amerikanen laten door de lucht drie dagen lang vijfhonderd ton munitie per dag aanvoeren. Acht coasters met munitie krijgen bevel op het strand te lopen om het lossen te bespoedigen. Uit de Engelse wateren worden vijf *Liber-*

Rechtsboven: van 19 tot 22 juni stormde het in Het Kanaal zo hevig, dat er ernstige schade werd aangericht aan de kunstmatige havens.

Rechtsonder: voor de kust bij Arromanches in het Britse landingsgebied 'Gold' lag een van de twee kunstmatige 'Mulberry'-havens, via welke de bevoorrading van de geallieerde strijdmacht in Normandië plaatsvond.

tig ton naar het strand kunnen rollen. Het geweldige project, dat twee miljoen ton ijzer en beton kost, komt op tijd klaar. De *blockships*, waaronder de Nederlandse kruiser 'Sumatra' en het Franse slagschip 'Courbet', vertrekken op 31 mei 1944 voor hun laatste reis uit hun verzamelhaven Oban in West-Schotland. Reeds de dag na *D-day* worden er drie tot zinken gebracht. De dag daarop komen weer drie *blockships* op hun plaats en bovendien worden dan drie *Phoenixes* afgezonden en de eerste *Bombardons* afgemeerd. Ondanks Duits vuur blijft de havenbouw vrijwel volgens plan verlopen. Curieus is de felheid waarmee de Duitsers wekenlang de 'Courbet' bestoken met vliegtuigbommen, artilleriegranaten en torpedo's. Op de tweeënzeventigste dag na *D-day* weten zij twee torpedotreffers te plaatsen. Dat betekent nog een paar gaten extra in de romp van het slagschip, dat echter muurvast blijft liggen. Zelfs dan begrijpen de Duitsers niet dat de 'Courbet' onbemand en onbewapend is. De geallieerden sterken hen in die waan door aan de zeezijde een klein, voor de Duitsers onzichtbaar schip af en toe een paar granaten te laten afvuren.

Zoveel mogelijk coasters en landingsvaartuigen krijgen bevel 'uit te drogen', dat wil zeggen bij vloed op het strand te lopen, bij eb op het droge strand te lossen en bij de volgende vloed weer te vertrekken. Binnen tien dagen functioneren de eerste landingspiers, één in *Mulberry A* en twee in *Mulberry B*. De loscapaciteit wordt steeds groter en men heeft goede hoop de aanvankelijk opgelopen achterstand te kunnen inlopen. Ondanks die achterstand is het op de stranden verwerkte totaal indrukwekkend. In *Utah* en *Omaha* bijvoorbeeld worden tot en met 18 juni 315.000 man, 40.000 voertuigen en 116.000 ton goederen ontscheept.

Op 19 juni om acht uur 's morgens valt plotse-ling de barometer. De noordoostenwind wak-kert aan, het junibriesje van windkracht 3 wordt 5, dan 8. Weldra loeit de storm die in de Britse en Amerikaanse oorlogsliteratuur met hoofdletters zal worden geschreven: *the Great Storm*. Midden in Het Kanaal worden tweeën-

lijn staat. De *Bombardons* breken van hun trossen en smakken tegen de *Phoenixes*, die breken. In de propvolle haven worden losgeslagen schepen tegen de Walvis-pieren gesmeten, waarna de scheepswrakken en piersegmenten samen hoog op het strand belanden. Van de twintig Rhino-ponten blijft er één bruikbaar. In de week vóór de storm zijn in *Omaha* gemiddeld 1970 voertuigen, 7670 ton goederen en 11.430 militairen per dag gelost. Op 22 juni, de zwartste dag, loopt de ontscheeping van voertuigen met 93, van goederen met 94 en van militairen met 97 procent tot bijna nihil terug. Als de storm die dag luwt en admiraal Kirk de trieste balans komt opmaken, adviseert hij: de *Gooseberry* versterken, de rest van *Mulberry A* af-

ty-schepen ontboden die reeds met munitie zijn geladen. In Normandië nemen anti-tank- en luchtafweerbataljons, die over voldoende 90 mm- en 3 inch-munitie beschikken, tijdelijk de taak van de veldartillerie over, zodat het tekort aan artilleriegranaten minder voelbaar wordt. De vierdaagse storm heeft achthonderd schepen van de transportvloot getroffen. In een gigantische krachtsinspanning worden er in één week zeshonderd van vlotgetrokken en/of gerepareerd. Op deuken, ongevaarlijke scheuren en andere schoonheidsfouten wordt niet gelet: de zeshonderd varen weer! In de tweede week na de storm komen ook honderd andere slachtoffers weer vaar- en bedrijfsklaar. Op 23 en 24 juni worden voor het eerst schepen gelost

in de haventjes van Grandcamp en Isigny. Dat tweetal, gelegen tussen *Utah* en *Omaha*, kan 3500 ton per dag verwerken. Eisenhower krijgt van Washington een extra-toewijzing van *Liberty*-schepen en LST's voor de aanvoer van voertuigen en tanks. De inkrimping van de vloot van kustvaarders, gepland voor 18 juli, wordt uitgesteld. In de laatste week van juni verwerkt *Omaha* 13.500 ton en *Utah* 7000 ton per dag, dat is respectievelijk 115 en 124 procent van de geprojecteerde capaciteit. In diezelfde week capituleren de Duitsers in Cherbourg, maar nog maandenlang blijft deze haven in ontschepingscapaciteit de mindere van *Utah* en *Omaha*. Het 'uitdrogen' van de kleinere schepen geschiedt steeds efficiënter. De grotere

Een tweelinginstallatie verrijst drie kilometer verder bij Ste.-Honorine. Het tweetal wordt gevuld uit tankers die op zee voor anker liggen, via pijpleidingen die ook in gevulde staat blijven drijven en dus geen pontons nodig hebben. Op 25 juni is de zeepijpleiding naar Port-en-Bessin klaar, op 2 juli die naar Ste.-Honorine, op 14 juli zijn beide leidingen verdubbeld. Aan de oostkant van *Omaha* komen drie kleinere pijpleidingen gereed. Als blijkt dat men voorlopig niet over Cherbourg kan beschikken, wordt de opslagcapaciteit van *Tombola* vergroot van 9700 tot 25.500 ton. Van de opslagtanks worden pijpleidingen landinwaarts gelegd naar Blary en Bronay, waar het leger, en naar Coulombs, waar de luchtmacht zich van de be-

denken ze in termen van honderd mijl en dan maar hopen op genoeg olie en benzine.' Inmiddels komt dan de aanvoer op gang uit Cherbourg, dat zijn benzine van het eiland Wight aangevoerd krijgt via PLUTO: *Pipe Line Under The Ocean*, honderd kilometer lange acht centimeter-leidingen over de bodem van Het Kanaal.

De storm van 19 tot 22 juni treft de Amerikanen harder dan de Britten, wier *Mulberry B* dank zij de uitgestrekte Calvados-zandbanken wat minder kwetsbaar en bovendien (de *blockships* van de *Gooseberry* zijn met *Phoenixes* versterkt) solider van bouw is. Het is interessant na te gaan of en hoezeer de Amerikanen zich reeds eind juni van de tegenslag hebben hersteld. Met

gaan zo dicht mogelijk bij de stranden voor anker en worden gelost met pendelende landingsvaartuigen, veertig à tweeënvijftig meter lange Rhino-pontons en DUKW's.

Geen gemechaniseerde oorlog zonder POL: *Petrol, Oil and Lubricants*, ofwel benzine, olie en smeermiddelen. Elk voertuig dat in Normandië landt, heeft een volle benzinetank en drie à vijf *jerrycans*, elk met veertien liter benzine. De bevoorrading van de bruggehoofden geschiedt in vaten, weldra gesecondeerd door *Tombola*. Op 8 juni vóór zonsopgang veroveren Amerikaanse commando's van de landzijde af het havenstadje Port-en-Bessin, zeven dagen later arriveert het constructiemateriaal voor de *Tombola*-opslagtanks voor olie en benzine.

Met 'Rhino'-pontons werd een pendeldienst onderhouden tussen de invasieschepen en de wal. Na de zware zomerstorm in Het Kanaal bleken negentien van de twintig aanwezige pontons in 'Omaha' onbruikbaar te zijn geworden.

nodigde kerosine, olie en smeermiddelen zal kunnen voorzien.

Eind augustus is 175 miljoen liter brandstof via *Tombola* en 181 miljoen liter in vaten in Normandië aangevoerd—ruimschoots voldoende. Als de grote doorbraak naar het hart van Frankrijk komt, verandert de situatie radicaal. 'In juni en juli denken de geallieerde legers in termen van honderd meter en dan maar hopen op genoeg munitie (aldus Ellis), eind augustus

het ontschepen van manschappen liggen *Omaha* en *Utah* op 19 juni 12 procent op het schema achter, op 22 juni is dat 22 en op 30 juni nog steeds 22 procent. Met de voertuigen gaat het beter: de achterstand op 19 juni is 33 procent en op 22 juni 43 procent, maar is op 30 juni tot 34 procent teruggebracht. En met de goederen gaat het zelfs uitstekend: de achterstand op 19 juni is 29 procent, op 22 juni 43 procent en op 30 juni nog maar 20 procent. Die uitzonderlijke prestaties worden geleverd onder de beschermende paraplu van de geallieerde luchtmacht, die tussen 6 en 30 juni het aantal van haar vluchten opvoert tot 163.400. De *Luftwaffe* haalt in die periode slechts 8 procent van die activiteit.

SCHAKEN OP EEN DAMBORD

DR. LOTHAR GRUCHMANN

Fotoarchief Spaarnestad

In de dagen en weken na de zesde juni was de tijdige aanvoer van reservetroepen het belangrijkste probleem van de Duitse leiding aan het invasiefront. In de sector Bayeux-Caen hadden de Britten en de Canadezen al op 6 juni een gecombineerd landingshoofd kunnen vormen en daar werd op 7 juni de staf van de *Panzergruppe West* onder leiding van generaal Geyr von Schweppenburg ingezet. Zijn opdracht was de op 6 juni afgebroken aanval weer op te nemen. Deze was uitgevoerd door de 21e pantserdivisie bij Caen in samenwerking met de aangevoerde krachten van de 12e SS-pantserdivisie en de *Panzer-Lehrdivision*, die samen de 1e SS-pantserdivisie vormden. De opzet was het invasiefront in tweeën te splitsen.

Duitse parachutisten achter een antitankkanon in stelling bij Carentan, de plaats die Rommel wilde houden om de samenvoeging van de twee Amerikaanse bruggehoofden te voorkomen. Carentan viel echter op 11 juni.

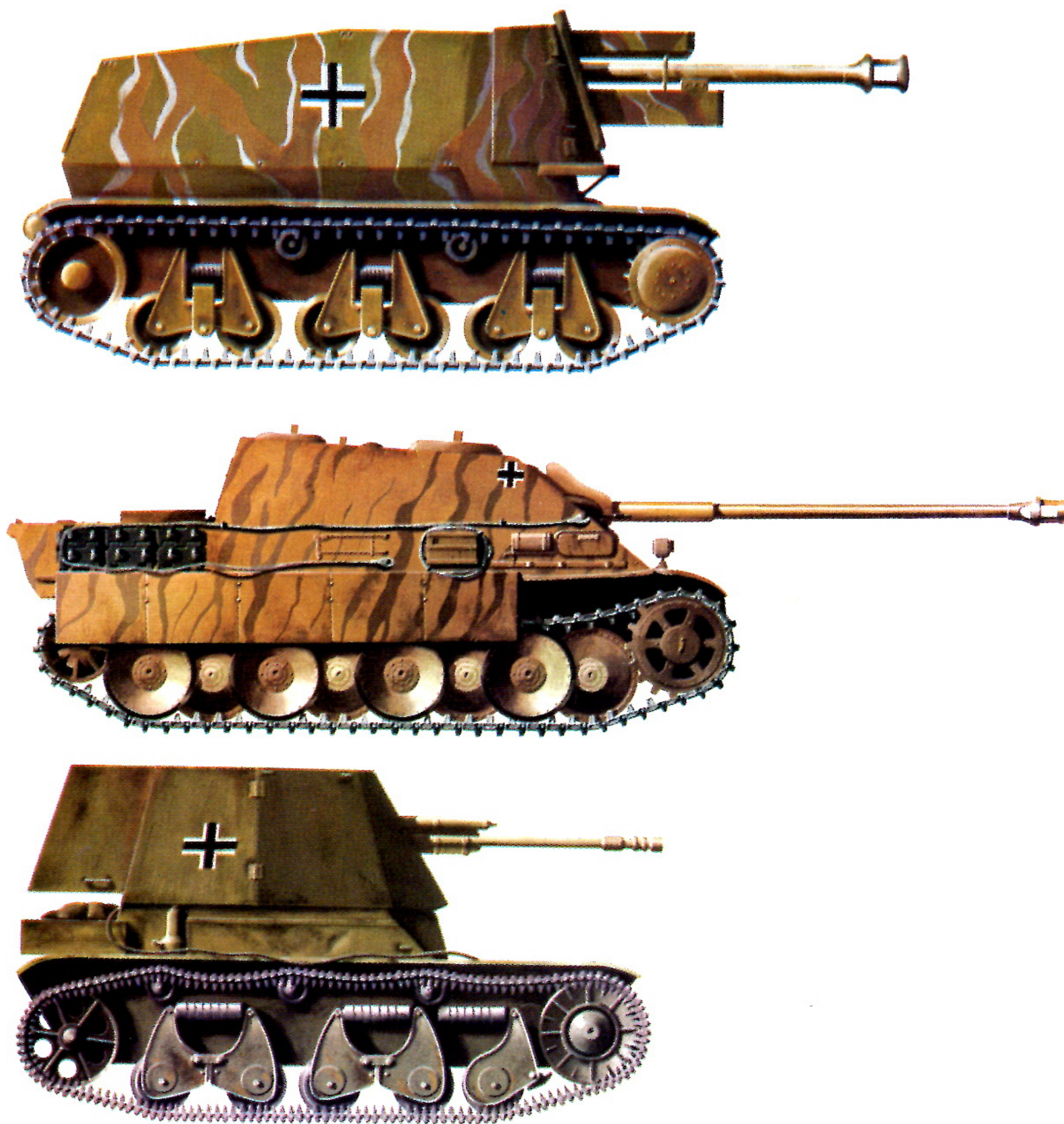
Door de luchtaanvallen van de geallieerden werd de opmars van de beide pantserdivisies vertraagd en begon de aanval pas op 8 juni, ofschoon toen van de *Panzer-Lehrdivision* alleen nog maar een voorhoedeafdeling was aangekomen. Na een geringe terreinwinst bleef hun aanval steken in het vijandelijk vuur en moesten de pantsereenheden overgaan tot de verdediging. Het was de bedoeling dat de *Panzer-Lehrdivision* na aankomst in de sector Bayeux

de stad weer in handen zou krijgen, maar bij Tilly-sur-Seulles raakte zij eveneens in felle afweergevechten verwickeld. Voor de nacht van 11 juni was bij Caen een nieuwe aanval voorbereid van het 1e SS-pantserkorps; dit plan moesten de Duitsers echter laten varen, toen de Engelsen op 10 juni ten zuiden van Bayeux doorbraken in de richting van Villers-Bocage. Nog maar nauwelijks was dit bericht binnengekomen bij de staf van *Panzergruppe West*, of het hoofdkwartier van deze eenheid werd door een bommenregen vernietigd. Hierbij kwamen de belangrijkste officieren om en raakte generaal Geyr gewond. De sector werd daarop weer overgedragen aan het Duitse 7e leger, dat het plan voorlopig liet varen om een geconcentreer-

de tegenaanval uit te voeren; het moest de krachten van het 1e pantserkorps inzetten bij de opbouw van een stevig verdedigingsfront. Maarschalk Rommel, de commandant van *Heeresgruppe B* (het 7e en 15e leger), zag als belangrijkste gevaar een Britse doorbraak bij Caen, waardoor de weg naar Parijs voor de geallieerden geopend kon worden. Hij vroeg daarom bij het OKW (*Oberkommando der Wehrmacht*) infanteriedivisies aan, die verplaatst dienden te worden van de Kanaalkust (15e leger) naar de sector Caen, zodat hij ze kon inzetten aan het front en de pantserdivisies kon terugtrekken om ze te gebruiken voor beweeglijke operaties. Maar omdat Hitler en het OKW tot midden juli bleven vasthouden aan hun me-

gelijk de verdere opmars van de Amerikanen in de richting van hun tweede bruggehoofd te stuiten door de sleutelpositie Isigny te veroveren. Toen de 352e divisie zich moest terugtrekken, onstond op 10 juni een vijftien kilometer brede opening in het front tussen deze divisie en de *Panzer-Lehrdivision*. Dat was tussen de plaatsen Berigny en Tilly-sur-Seulles, ten noorden van Caumont. Aanvankelijk kon deze opening slechts worden opgevuld door één enkel verkenningsbataljon van de 17e pantsergrenadiersdivisie. De hoofdmacht van dat bataljon was nog steeds onderweg van Saumur, ten zuiden van de Loire. Toen zij eindelijk op de plaats van bestemming was aangekomen, hadden de Duitsers het echter dringend nodig bij Caren-

troepen al stuitte op veel sterkere strijdkrachten van het bruggehoofd *Utah*. De 709e divisie onder luitenant-generaal Von Schlieben bouwde ondertussen een verdedigingslinie op om de Amerikanen te verhinderen door te stoten naar Cherbourg in het noorden van het schiereiland Cotentin. Hij kon dit doen met behulp van de bezettingstroepen van de niet aangevallen stellingen aan de oostkust van Cotentin en van een regiment van de 243e divisie uit de noordwesthoek van het schiereiland. Ten zuiden van het bruggehoofd *Utah* moest het Duitse 6e regiment parachutisten onder majoor Von Heydte zich eveneens beperken tot de verdediging van Carentan, toen de opmars naar Sainte-Mère-Eglise mislukt was.

Reeds in 1940 gingen Duitse constructeurs ertoe over antitank- en veldkanonnen op de chassis van tanks te monteren. Daarbij werd ook gebruik gemaakt van buitgemaakt materiaal. In 1943 kwam op die wijze de hier afgebeelde 'Panzerfeldhaubitze 105' tot stand: een veldkanon van 105 mm dat op het chassis van de Franse Hotchkiss H35-tank was bevestigd. Dit wapen, dat 9 ton woog en ondanks zijn plompe uiterlijk goed voldeed, werd voornamelijk ingezet aan het Franse front omdat het elders nogal moeilijk was reserve-onderdelen te krijgen.

De 'Jagdpanther' was de tankjagerversie van de 'Panther'-tank en verscheen in 1944 in Normandië voor het eerst aan het front. Met zijn bewapening van een 88 mm-kanon en een machinegeweer bleek hij een van de geduchtste Duitse tankjagers te zijn, die al heel gauw ook op andere fronten werd ingezet en daar met succes opereerde. De tankjagers kwamen tijdens de oorlog tot ontwikkeling; het waren antitankkanonnen die gemonteerd werden op een tankchassis en daardoor de nodige beweeglijkheid kregen.

Naast de tankjagers (tankchassis plus antitankgeschut) ontstonden gedurende de Tweede Wereldoorlog ook de stukken rijdende of gemechaniseerde artillerie: stukken veldgeschut, gemonteerd op een tankchassis, en daardoor zeer snel verplaatsbaar. Bij de constructie van deze wapens maakten de Duitsers nogal eens gebruik van materiaal dat ze in 1940 en 1941 buitmaakten. Dat was ook het geval met deze Renault R35, die vooral is ingezet in Normandië en ook wel als tankjager werd gebruikt. Het wapen was uitgerust met een kanon van 47 mm.

ning dat er op de Kanaalkust nog een landing zou plaatsvinden, werd het vertrek verboden van ook maar één enkele divisie van het 15e leger, als daartoe geen uitdrukkelijke toestemming was verleend.

Door dit bevel van Hitler moesten de versterkingen uit het veel verder gelegen Bretagne worden gehaald en zelfs uit het gebied ten zuiden van de Loire. De opmars van deze troepen verliep echter zo traag, dat de eenheden van het 84e legerkorps onder generaal Marcks tegenover het Amerikaanse front niet konden verhinderen dat de Amerikaanse en Britse troepen in de nacht van 8 op 9 juni met elkaar in contact kwamen bij Port-en-Bessin. De geallieerden maakten het de Duitse 352e divisie onmo-

tan; daarom werd de 2e pantserdivisie opgetrommeld uit Amiens om de opening te dichten, maar deze divisie kon pas op 13 juni ter plaatse zijn. De Duitsers konden dan ook echt van geluk spreken dat de Engelsen dit gat, op het punt waar de Engelsen en Amerikanen contact maakten, niet bemerkten en hun aanvallen bleven concentreren op Caen. Na haar aankomst viel de 2e pantserdivisie op 13 en 14 juni aan ten westen van Villers-Bocage en werd de vijand teruggedreven in noordelijke richting. Daar bleef de aanval echter steken in het geconcentreerde artillerievuur.

De Duitsers moesten op 7 juni ook in de verdediging gaan bij Sainte-Mère-Eglise, nadat hun aanvallen tegen de Amerikaanse luchtlandings-

Voor Rommel was de verdediging van de sleutelplaats Carentan noodzakelijk om een samenvoeging te verhinderen van de twee Amerikaanse bruggehoofden en vooral ook om een doorbraak van de Amerikanen in zuidwestelijke richting naar Lessay te voorkomen; hierdoor zou het schiereiland Cotentin afgesneden worden. In de ochtend van 7 juni was bij Rommel het bericht binnengekomen dat er in de sector Coutances-Lessay luchtlandingen waren verricht. Daarom gaf hij opdracht enkele divisies van elders te laten aanrukken om de dreiging van het afsnijden van het schiereiland het hoofd te bieden. Het betrof de 17e pantsergrenadiersdivisie uit Saumur, de 77e divisie uit St.-Malo en de 3e divisie parachutisten uit

Carhaix in Bretagne. Majoor Von der Heydte kreeg het uitdrukkelijke bevel Carentan in handen te houden met zijn regiment parachutisten en gedeelten van het 1058e regiment, totdat de eenheden van de 17e pantsergrenadiersdivisie aangekomen zouden zijn. Vierentwintig uur later bleek het bericht over luchtlandingen in Coutances-Lessay onjuist. Inmiddels rukte de 17e pantsergrenadiersdivisie op, maar haar opmars werd aanzienlijk vertraagd door luchtaanvallen en sabotageacties van het Franse verzet; de voorhoede van deze divisie bereikte daardoor het strijdtoneel ten zuidwesten van Carentan pas op de avond van 11 juni. Von der Heydte had deze stad echter door gebrek aan munitie al in de loop van de

Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie

bleek die de Amerikanen zich in de beginfase hadden gesteld: Cherbourg en Saint-Lô. Ter bescherming van de sleutelpositie Saint-Lô bouwde de op 10 juni aangekomen 3e parachutistendivisie—een keurkorps bij uitstek—samen met het restant van de 352e divisie een verdedigingsgordel op ten zuiden en ten westen van deze stad. Ter versterking werden uit Bretagne mobiele gevechtseenheden van de 353e divisie uit Brest naar de bedreigde stad gedirigeerd, evenals de 265e divisie uit Lorient en de 274e divisie uit Redon. Door voortdurende luchtaanvallen kwam een gedeelte van deze troepen pas aan op 16 juni. De Duitsers slaagden erin dit gebied in het front in handen te houden, omdat de Amerikanen vanaf 18

Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie

Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie

Boven: de Duitsers deden wat ze konden om de geallieerde opmars in Noord-Frankrijk te stuiten en droomden zelfs even van het in zee teruggrijpen van de landingstroepen. Van alle zijden werden haastig versterkingen aangevoerd en om vele stadjes en dorpen in Normandië en Bretagne werd hevig gevochten.

Hierboven: de stad Saint-Lô, die in de strijd een sleutelpositie innam en een van de belangrijkste Amerikaanse doelen was in de beginfase van de strijd, werd door de Duitsers zwaar verdedigd en, als gevolg daarvan, door de geallieerden bijzonder zwaar gebombardeerd. Dit bleef ervan over.

Geheel boven: tijdens de landingen en de daaropvolgende acties in Normandië moesten de Duitsers praktisch zonder luchtsteun opereren. Tegen de voortdurende en intensieve aanvallen van de geallieerde luchtmacht konden ze zich alleen verweren met luchtdoelwapens zoals deze 'Flakvierling'.

dag moeten opgeven. Hij had een verdedigingslinie betrokken ten zuidwesten van Carentan en daar werden zijn troepen op dringend verzoek van de *Oberbefehlshaber West* in de loop van de nacht vanuit de lucht van munitie voorzien. De 17e pantsergrenadiersdivisie kon na haar aankomst pas op 13 juni tot de tegenaanval overgaan en proberen Carentan te her-

overen. Deze operatie leidde echter niet tot enig positief resultaat, waarmee de laatste poging van de Duitsers mislukte om te verhinderen dat beide Amerikaanse landingsgebieden verenigd werden. Tijdens de eerste twee dagen van de invasie hadden de Duitsers twee operatiebevelen buitgemaakt, waaruit hun de belangrijkste doelen

juni hun belangrijkste acties concentreerden op de verovering van het voor hen zo belangrijke Cherbourg. Op het schiereiland Cotentin werd de Duitse verdedigingslinie ten noorden van Sainte-Mère-Eglise (van Quinéville aan de oostkust tot Le Ham aan de Merderet) tussen 9 en 12 juni bezet gehouden door de troepenmacht onder

bevel van luitenant-generaal Von Schlieben. Hij had de beschikking over gemengde eenheden van de 709e, 243e en 91e divisie en aan de nog open westzijde van de linie zou de 77e divisie uit Le Ham in Bretagne worden ingezet. De voorhoede van deze divisie kwam op 10 juni aan in de sector Valognes. De Amerikanen hadden op 9 juni al over de Merderet een bruggehoofd gevormd bij Sainte-Mère-Eglise. Zij waren hiertoe in staat gesteld door het zwakke verzet van de versplinterde en met munitietekort kampende strijdkrachten van de 91e divisie. Omdat zij nu verder naar het westen zouden kunnen oprukken, was het gevaar niet denkbeeldig dat het schiereiland zou worden afgesneden, waardoor de eenheden van het 7e leger van elkaar gescheiden zouden worden. Maarschalk Rommel en generaal Dollmann (de bevelhebber van het 7e leger) stelden voor de in Cotentin gelegerde strijdkrachten tijdig terug te trekken in zuidelijke richting; samen met hen zou een gesloten verdediging kunnen worden opgebouwd. Maar Hitler wilde de havenstad Cherbourg onder geen beding in handen van de geallieerden laten vallen en gaf bevel aan de 77e, 709e, 243e en de restanten van de uiteengeslagen 91e divisie zich vechtend terug te trekken in noordelijke richting om Cherbourg te verdedigen. Toen de Amerikanen op 16 juni de Douve overstaken en via Saint-Sauveur-le-Vicomte doorstootten naar de westkust van Cotentin, gaf Dollmann op eigen verantwoording de 77e divisie opdracht zich een weg te banen naar het zuiden, hetgeen aan enkele eenheden van deze divisie ook lukte.

Op 17 juni was Hitler in Margival, ten noorden van Soissons, honderd kilometer noordoostelijk van Parijs. In Margival was sinds 1940 het hoofdkwartier gebouwd van waaruit de Führer de invasie in Engeland (operatie-*Seelöwe*) had willen leiden. Daar vond eindelijk het door Rommel en Von Rundstedt verlangde persoonlijk onderhoud met Hitler plaats over de verder te nemen maatregelen. Rommel gaf een onverbloemd verslag van de situatie en deed nogmaals het voorstel alle strijdkrachten terug te trekken van Cotentin, het front van Caen te verplaatsen tot achter de Orne en eindelijk reserve-eenheden aan te trekken van de nabij gelegen Kanaalkust, omdat nu toch geen tweede grote landing meer te verwachten viel. Hitler wees al deze voorstellen af; hij wees op de intussen op gang gekomen aanvoer van reservetroepen uit Zuid-Frankrijk en van het oostelijk front en ging zich te buiten aan uitweidingen over de 'beslissende' werking van het V1-wapen tegen Engeland: in de nacht van 12 op 13 juni waren de eerste vliegende bommen op Englands hoofdstad terechtgekomen.

Een dag na dit gesprek tussen Hitler, Rommel en Von Rundstedt bereikten de Amerikanen bij Barneville de westkust van het schiereiland Cotentin en vandaar bogen zij in noordelijke richting af. Intussen trok luitenant-generaal Von Schlieben zich met de restanten van zijn divisies (de 77e, 709e, 243e en 91e) op 21 juni terug tot het slechts ontoereikend versterkte landfront van Cherbourg. Grote delen van zijn vier divisies werden daar opgeofferd, omdat Hitler het bevel had gegeven de havenstad Cherbourg koste wat kost tot de laatste man te verdedigen, terwijl zij eigenlijk dringend nodig waren ge-

weest voor het afgrendelen van Cotentin aan de zuidzijde.

Volgens in Engeland uitgewerkte plannen was de Franse verzetsbeweging al in de nacht voor de landing begonnen met het opblazen van spoorlijnen en wegen. Reeds op 7 juni waren zesentwintig spoorwegverbindingen verbroken, onder andere de lijnen tussen Saint-Lô en Avranches, Cherbourg en Caen. In juni werden 486 aanslagen gepleegd op spoorlijnen; halverwege die maand hadden luchtmachtstrijdkrachten en verzetsgroepen alle bruggen over de Seine en de Loire vernietigd of zwaar beschadigd; het treinverkeer was dan ook voor negentig procent lamgelegd. In het midden en zuiden van Frankrijk kwam het inmiddels tot complete veldsla-

In hun pogingen de geallieerde opmars in Normandië te stuiten, zetten de Duitsers ook eenheden in die geformeerd waren uit de leden van de 'Hitlerjugend'. Dit zijn 'mannen' van de SS-pantserdivisie 'Hitlerjugend'.

gen met gewapende *maquisards*. De mars van de 2e SS-pantserdivisie *Das Reich* van Toulouse naar het invasiegebied was door dergelijke acties aanzienlijk vertraagd. Deze divisie liet zich op 10 juni gaan in een vergeldingsdaad die tot een van de kenmerkendste symbolen werd van nationaal-socialistische onderdrukkingmethoden in bezet West-Europa: het dorp Oradour-sur-Glane werd daarbij met de aardbodem gelijk gemaakt; de zeshonderd inwoners

werden op afschuwelijke wijze vermoord. Een week na de geallieerde landing was het OKW tot het inzicht gekomen dat alleen een radicale wijziging van de eigen strategie kon verhinderen dat de vijand uit het bruggehoofd zou uitbreken en een bewegingsoorlog zou beginnen, hetgeen het verlies van Frankrijk zou betekenen. Hitler had de eerste stap al gezet en het plan laten varen voor een offensief aan het oostelijk front bij Kowel: het 2e SS-pantserkorps met de 9e en 10e SS-pantserdivisies zouden niet naar het westen worden overgebracht. Het OKW adviseerde Hitler op 13 juni het risico van een tweede landing op de koop toe te nemen en alle in Frankrijk beschikbare strijdkrachten offensief te laten optreden. Op 16 juni gaf Hitler toestemming in elk geval twee infanteriedivisies uit Zuid-Frankrijk en verder twee infanteriedivisies van het 15e leger in te zetten; laatstgenoemde twee divisies mochten echter pas vertrekken, wanneer zij door twee uit Noorwegen en Denemarken afkomstige divisies waren vervangen. De vier infanteriedivisies zouden worden gebruikt om de plaats in te nemen van drie pantserdivisies die uit het front zouden worden losgemaakt om eindelijk een massale pantseraanval op het bruggehoofd uit te voeren, samen met de uit België opgetrommelde 1e SS-pantserdivisie, de uit Zuid-Frankrijk gehaalde 2e SS-pantserdivisie en de beide van het oostelijk front overgeplaatste pantserdivisies.

Op 20 juni kreeg Von Rundstedt bevel van het OKW om een grote aanval voor te bereiden en de Amerikaanse strijdkrachten bij Balleroy in de pan te hakken; hij moest tussen de Britse en Amerikaanse sector in noordelijke richting oprukken naar Bayeux en vervolgens het Engelse bruggehoofd ten westen van de Orne opruimen, dat als het allergevaarlijkste werd beschouwd. Van de aangewezen eenheden waren op dat ogenblik echter de 1e, 9e en 10e SS-pantserdivisie nog niet aangekomen, terwijl de 12e SS-pantserdivisie en de *Panzer-Lehrdivision* eerst aan het front moesten worden vervangen door de beide uit Zuid-Frankrijk komende infanteriedivisies. Op 26 juni begon echter de Britse aanval, waardoor Caen aan de zuidkust dreigde te worden omsingeld. Tegelijkertijd begonnen de Amerikanen een actie in de sector Saint-Lô. Hierdoor ontstond opnieuw de noodzaak voor de Duitsers een gedeelte van de pantsereenheden te gebruiken voor de verdediging. Voor generaal Geyr en zijn staf van de *Panzergruppe West*, die met het oog op het voorgenomen offensief weer in het leven was geroepen en nu werd ingezet in de sector tussen Seine en Drôme, zat er niets anders op dan de resterende eenheden van het 2e SS-pantserkorps op 29 juni het sein te geven voor de aanval op de westelijke flank van de Britse stellingen. Deze aanval kwam op 30 juni tot een vroegtijdig einde in het vuur van vijandelijke tanks, scheepsartillerie en jachtbommenwerpers. Op die dag gaf het OKW een order aan het 7e leger waarin het plan werd opgegeven om door een beslissende aanval de geallieerde bruggehoofden uit te schakelen. Als belangrijkste doel werd nu geformuleerd het koste wat het kost op zijn stellingen vasthouden van de tegenstander, waarmee zou worden voorkomen dat er een bewegingsoorlog zou ontstaan. Daarmee was echter eind juni 1944 het tweede front (beter gezegd: het derde) definitief een feit.

TUSSEN STORM EN ONWEER

DRS. P. R. A. VAN IDDEKINGE

Het noodweer dat van 19 tot 22 juni de Normandische stranden teisterde, leek een voorbode van stormen van geheel andere aard, die weldra in SHAEF en in verscheidene Amerikaanse en Britse staven zouden woeden en waarvan Montgomery vrijwel steeds het middelpunt was. In zijn memoires klaagt Montgomery: '... met name Amerikaanse auteurs hebben zich uitermate kritisch uitgelaten over het Britse operatiebeleid in het algemeen en over mij in het bijzonder. Het zaad van de moeilijkheden werd gezaaid in Normandië...'

Inderdaad is Montgomery meermalen verweeten dat hij faalde bij de uitvoering van het plan ter verovering van Normandië en dat hij met name ten aanzien van Caen—een doel dat immers op de eerste invasiedag al bereikt had moeten zijn!—een onverantwoordelijke traagheid aan de dag legde. Die verwijten kwamen overigens niet alleen van Amerikaanse zijde, maar misschien wel in eerste instantie van Britse. In kringen van bijvoorbeeld de RAF werd zeer veel waarde gehecht aan een snelle verovering van Caen en omgeving, omdat dan, naar werd verwacht, gebruik kon worden gemaakt van de mogelijkheid hier vliegvelden aan te leggen. Dit verklaart dan ook dat enige Britse luchtmachtbevelhebbers medio juni duidelijk ongeduldig werden en zich beklagden over de naar hun oordeel te geringe vorderingen die in deze sector werden gemaakt. Zij konden verwijzen naar een uiteenzetting die Montgomery op 7 april voor de bij *Overlord* betrokken generaals had gehouden en waarin inderdaad als een der taken van het Britse 2e leger was geformuleerd 'de verovering van gebieden, geschikt voor de aanleg van vliegvelden ten zuidoosten van Caen'. Van deze zinsnede maakt Montgomery zelf in zijn memoires geen melding; wél betoogt hij dat het nimmer zijn bedoeling is geweest op de oostflank van het geallieerde bruggehoofd, dat wil zeggen in de sector Caen, een beslissende doorbraak te forceren; het aanvankelijke COSSAC-plan, dat in een dergelijke strategie voorzag, had hij geweigerd te accepteren en bij de definitieve voorbereiding voor *Overlord* geheel gewijzigd. Maar (schrijft hij): '... Generaal Morgan, die het COSSAC-plan had opgesteld, was nu (in juni 1944) plaatsvervangend chef-staf in het *Supreme Headquarters*. Hij beschouwde Eisenhower als een god, en omdat ik veel van zijn plannen van de hand had gewezen, was ik door hem aan het andere eind van de hemelse ladder geplaatst. (...) Morgan en de mensen om hem heen (*the displaced strategists*) lieten geen gelegenheid ongebruikt om te proberen Eisenhower ervan te overtuigen dat

ik mij op een defensief beleid had ingesteld en dat we naar alle waarschijnlijkheid op geen enkel punt zouden uitbreken!' Weinig milder laat Montgomery zich uit over luchtmaarschalk Sir Arthur Coningham, commandant van de 2e *Tactical Air Force*. Al lang was de verstandhouding niet best tussen Montgomery en deze ambitieuze luchtmachtgeneraal, die popelde van ongeduld om te bewijzen dat zijn vliegtuigen niet slechts als steun voor de strijdkrachten dienden, maar een beslissende, zelfstandige rol in de strijd om Europa konden spelen. Die zo begeerde vliegvelden vond Montgomery echter op dat moment niet van doorslaggevend belang: 'Als we de slag om Normandië wonnen, kwam de rest, vliegvelden inclusief, vanzelf ook wel. (...) Coningham wilde de vliegvelden hebben om Rommel te verslaan, terwijl ik Rommel wilde verslaan om zo ook de vliegvelden in handen te krijgen—maar dat was slechts een ondergeschikt punt.' Montgomery's chef-staf, generaal-majoor De Guingand, waarschuwde de RAF-generaals dan ook meermalen, doch vergeefs, zich van de mogelijkheden in het gebied bij Caen niet al te veel voor te stellen: ook de Duitsers onderkenden de betekenis van deze sector en zouden alles doen om de geallieerde luchtmacht het profijt ervan te ontfangen.

Gecompliceerd werd het dispuut, doordat Coningham goed bevriend was met luchtmaarschalk Tedder, óók al geen vurig bewonderaar van Montgomery en nu na Eisenhower de tweede man in SHAEF. Bij hem zal Coningham een gewillig gehoor hebben gevonden en, veronderstelt Montgomery: 'Dit alles miste zijn uitwerking op Tedder niet, en zo kreeg Morgan een medestander binnen SHAEF—een medestander die iets op hem voor had, namelijk oorlogservaring, zij het dan geen ervaring met de oorlog te land.' Amerikanen die Montgomery als mens en militair niet mochten, waren er in SHAEF natuurlijk ook; zij smaalden dat hij een meester was in het winnen van veldslagen die door anderen (bijvoorbeeld Auchinleck bij El Alamein!) waren voorbereid, en zo kon gemakkelijk de indruk worden gewekt als zou ook in Normandië de tijdelijke bevelhebber der geallieerde landstrijdkrachten te voorzichtig opereren en te weinig gebruik maken van de ogenschijnlijk zo gunstige situatie. En voor degenen die zich het tijdschema in het hoofd hadden geprent waarop aan de invasie was begonnen, moesten de acties van de Britse en Canadese troepen bij Caen ook wel als vrij omslachtig en ondoelmatig afsteken bij de weldra niet geringe successen van Bradley's Amerikaanse leger in het westelijk deel van Normandië.

Er waren er zelfs die boos opzet niet geheel uitgesloten achtten: wilde Montgomery wellicht de Amerikanen de kastanjes uit het vuur laten halen en op die manier zijn eigen troepen sparen?

Eisenhower behoorde stellig niet tot die achterdochtigen. Montgomery's goede trouw heeft hij nooit in twijfel getrokken, maar helemaal ongevoelig voor allerlei influisteringen was hij kennelijk niet. Daar kwam bij dat zijn militaire inzichten veelal radicaal verschilden van die van Montgomery: evenals zijn superieur in Washington, Marshall, was hij de typische pleitbezorger van een directe, offensieve strategie, met een zo groot mogelijke overmacht en over een zo breed mogelijk front, teneinde de tegenstander nergens een moment rust te gunnen. Naarmate de maand juni verstreek, maakte hij zich dan ook steeds meer zorgen over de schijnbare impasse bij Caen en voortdurend drong hij er bij Montgomery op aan nu eindelijk een doorbraak te forceren. Trouwens, ook Churchill werd gaandeweg ongerust en voorzag allerlei logistieke problemen als het kleine maar langzamerhand overvolle bruggehoofd niet spoedig werd uitgebreid en de beschikking over bruikbare aanvoerhavens (bijvoorbeeld Cherbourg) aan de geallieerden ontzegd bleef. Pers en publieke opinie toonden openlijke ontevredenheid met de toestand, die sommigen moet hebben doen denken aan wat slechts enkele maanden tevoren in het bruggehoofd Anzio was gebeurd. Bestond niet het risico dat de geallieerde legers in het schamele stukje Frankrijk dat zij tot nog toe hadden veroverd, geleidelijk zouden worden omsingeld en opgesloten? Wat baatte overmacht aan mensen en materieel, als dit voordeel niet op efficiënte wijze zou worden aangewend.

Ongetwijfeld was er enige grond voor deze stemming, zeker als men van een afstand de acties volgde. Gerekend naar het tijdschema dat de plannenmakers hadden opgesteld en dat de streefdata bevatte waarop bepaalde fasen van de operaties zouden zijn voltooid, had op 23 juni (D plus 17) globaal de lijn Granville-Vire-Falaise-Caen bereikt moeten zijn en hadden de geallieerde het tussen deze lijn en de kust liggende gebied stevig in handen moeten hebben. Montgomery zelf had op 15 mei nog verklaard dat dan pas een geschikt bruggehoofd zou zijn verkregen vanwaaruit verdere offensieven konden worden uitgevoerd; dit kon worden geïnterpreteerd in die zin dat bijvoorbeeld Falaise in handen moest zijn van de geallieerden alvorens een aanvang kon worden gemaakt met de grote 'scharnierbeweging' die

aan de Duitse tegenstand in Normandië definitief een einde zou maken.

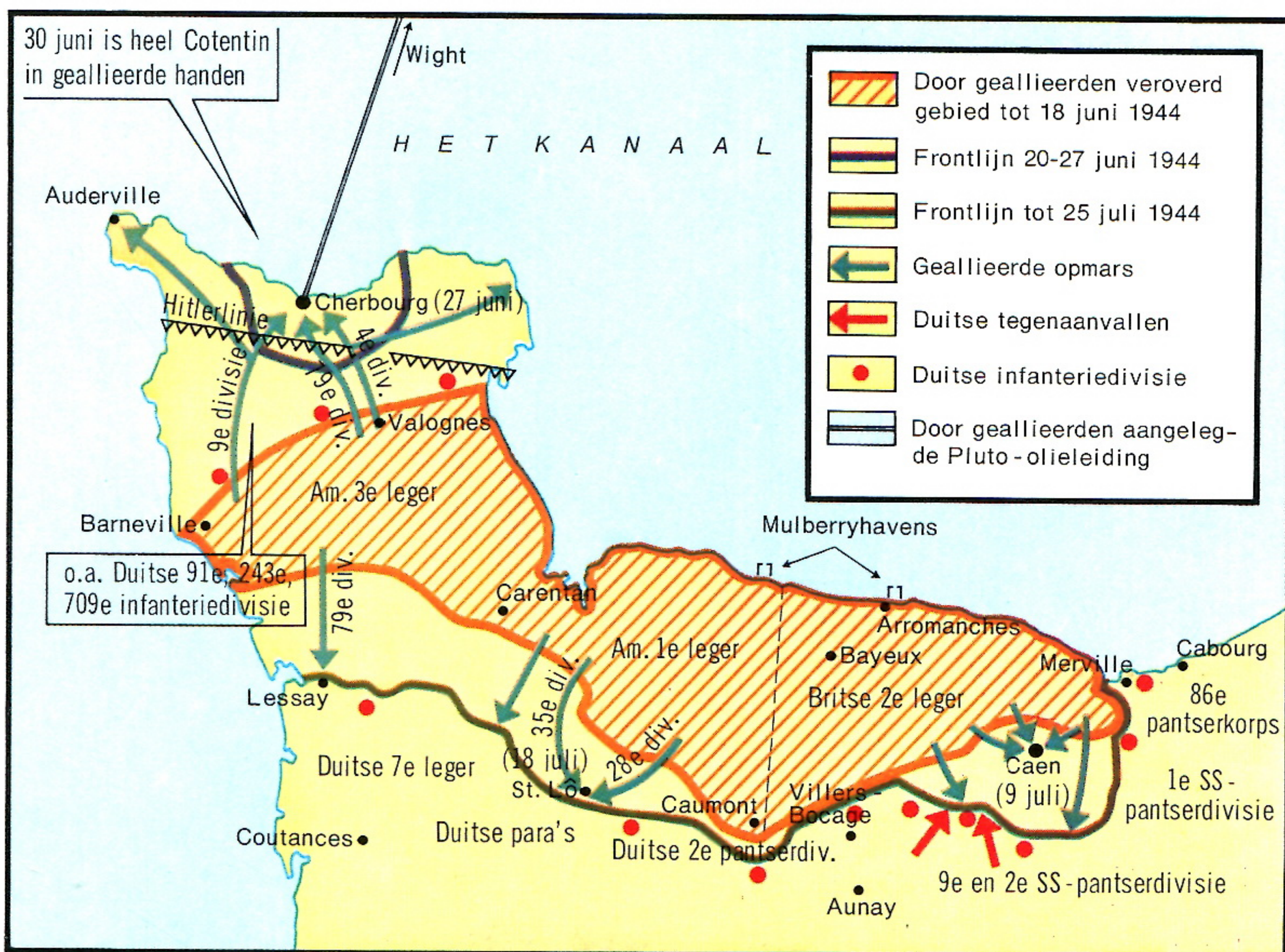
Maar op 23 juni was van een dergelijk bruggehoofd nog helemaal geen sprake: in feite waren de geallieerden nog niet eens gevorderd tot de lijn die al op D plus 5, dat wil zeggen omstreeks 11 juni, bereikt had moeten zijn. Zelfs als men in aanmerking nam dat er nu eenmaal meestal een verschil is tussen de theorie van de plannen en de praktijk van het slagveld, dan nog was het moeilijk in deze omstandigheid een optimist te blijven.

De enige die schijnbaar onverstoort bleef, was Montgomery. Voor hem had de sector Caen al lang niet meer dezelfde betekenis die sommige *Overlord*-plannenmakers, met hun

voorstellingen van een rechtstreekse uitbraak naar de Seine, eraan toegekend hadden. Terreinwinst interesseerde hem hier in beginsel veel minder dan de waarde die de Duitsers, mede juist door *zijn* tactiek, in toenemende mate aan Caen waren gaan hechten. Hoe meer druk hij in dit gebied uitoefende, des te meer versterkingen concentreerde Rommel hier, die in andere sectoren van het Normandische front, bijvoorbeeld in Cotentin en bij St.-Lô, niet konden worden ingezet.

Dat dit door velen niet begrepen werd, was mede te wijten aan de al te drieste uitspraken waarmee de overigens zo sobere Brit zijn acties aan superieuren en pers 'verkocht'. Op 18 juni had hij aangekondigd dat de definitieve omsingeling

van Caen binnenkort te verwachten was, terwijl de Amerikanen Cherbourg veroverden. 'Caen is de sleutel tot Cherbourg', had hij verklaard, en de verwachtingen waren hooggespannen geweest: operatie-*Epsom* zou de geallieerden over de Odon en de Orne brengen en eindelijk 'de crisis' op de linkervleugel opheffen, waarover met name Tedder zich al dagenlang zorgen maakte. Maar dat alles was niet gebeurd. De storm van de volgende dagen had de landing van het Britse 8e legerkorps, dat de beslissende doorbraak tussen Caen en Tilly-sur-Seulles moest forceren, vertraagd. Montgomery stelde de aanval uit tot 26 juni en Rommel kreeg respijt om zijn verdediging in de nu duidelijk bedreigde sector te versterken. Dat op

Links: een overzicht van de geallieerde operaties in Normandië en Bretagne tot eind juli 1944. Duidelijk is te zien dat Caen, dat snel veroverd had moeten worden, pas in een latere fase in Britse handen viel.

Linksonder: gemotoriseerde eenheden van de Amerikaanse 28e divisie trekken op 18 juli 1944 het volledig verwoeste St.-Lô binnen. Op diezelfde dag begon operatie-*'Goodwood'*, de uitval van het Britse 2e leger in de richting van Falaise.

zichzelf verontrustte Montgomery echter niet: het strookte geheel met zijn opzet zoveel mogelijk Duitse divisies naar zich toe te lokken en te binden. Wél bleef het zaak het initiatief in handen te houden en de tegenstander niet de gelegenheid te bieden een tegenaanval uit te voeren met het doel het nog steeds uitermate kwetsbare geallieerde bruggehoofd in tweeën te splitsen. Een van de weinigen die volledig begrip had voor Montgomery's beleid, was generaal Omar Bradley, de commandant van het Amerikaanse 1e leger, dat Cotentin en Cherbourg moest veroveren. Montgomery schrijft in zijn memoires zeer waarderend over hem, en in elk geval tot Bradley's benoeming tot legergroepcommandant (na de komst van generaal Pattons Amerikaanse 3e leger) was er tussen beide bevelhebbers een uitstekende, efficiënte, zij het omzichtig hoffelijke samenwerking. Bradley was, zoals hij in zijn eigen oorlogsherinneringen meedeelt, geenszins in de ban van de 'Montgomerymythe' die zovelen na El Alamein gevangenhield, en het vervolg van de geallieerde campagne in West-Europa zou bewijzen dat hij bepaald niet bereid was Montgomery's plannen en beslissingen voetstoots als onfeilbaar te aanvaarden. In Normandië was de Amerikaanse legercommandant echter loyaal tot het uiterste en toonde hij meer vertrouwen in de strategische inzichten van de eigengereide Brit dan bijvoorbeeld Eisenhower.

Op 26 juni, de dag waarop Dempsey's Britse 2e leger onder slechte weersomstandigheden moeizaam aan de uitvoering van de uitgestelde operatie-*Epsom* begon, waren eenheden van drie divisies van het Amerikaanse 7e legerkorps (onder bevel van luitenant-generaal *Lightning Joe* Collins) de havenstad Cherbourg binnengedrongen. De volgende dag liet Collins door middel van een luidsprekerwagen de commandant van een der belangrijkste nog standhoudende Duitse marineforten op de havenkade sommen zich over te geven. De Duitser liet weten dat hij niet op de eerste de beste aanroep

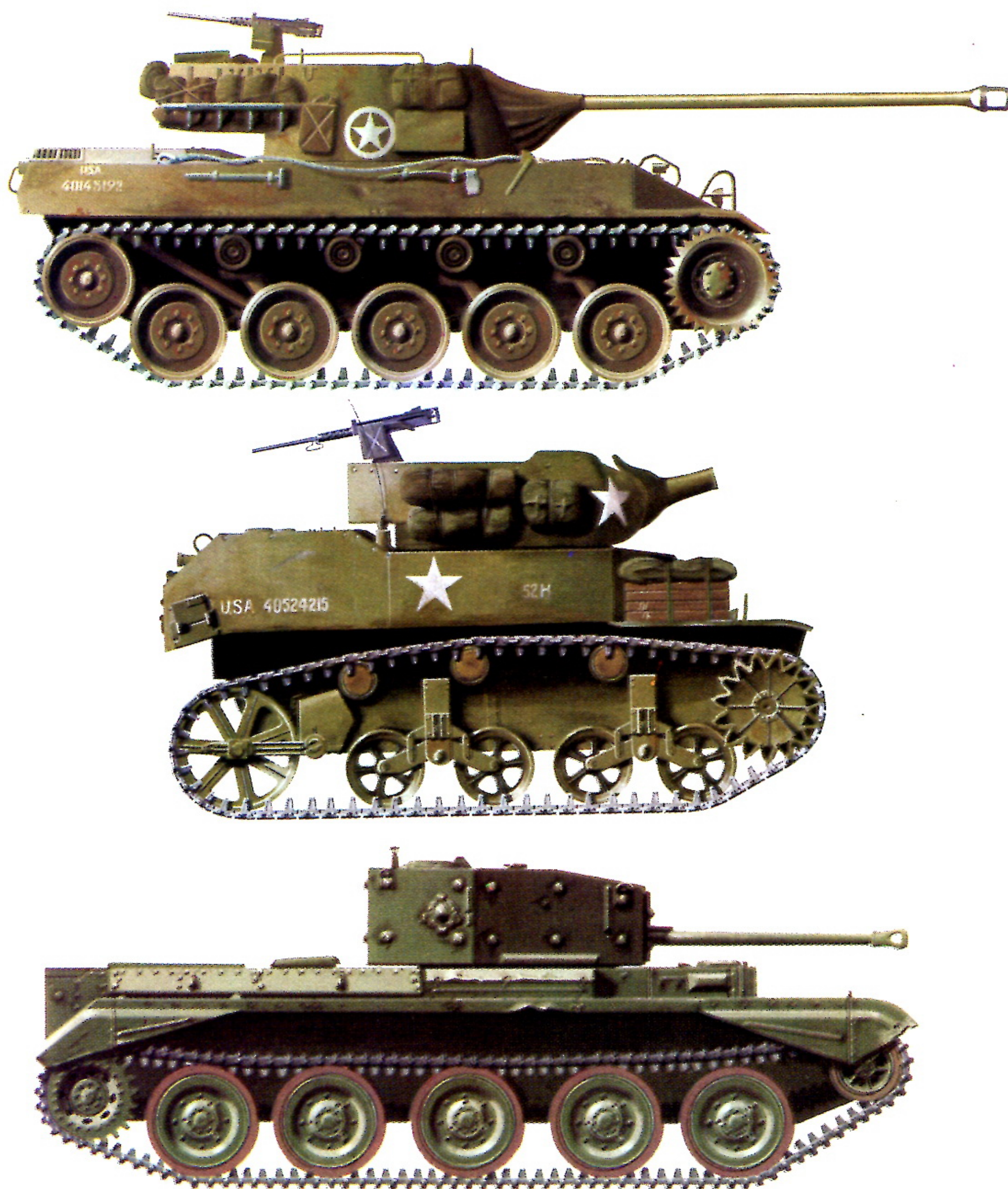
US Army

De Amerikaanse tankjager M 18 'Hellcat' was het snelste rupsvoertuig van zijn tijd: hij bereikte, ondanks het gewicht van 17 ton, een topsnelheid van 90 km per uur. Aan die snelheid en aan zijn wendbaarheid dankte de tankjager zijn superioriteit. De 'Hellcat', die was uitgerust met een 76 mm-kanon, kwam in 1944 gereed en werd toen onmiddellijk naar Normandië gestuurd, waar op dat moment gebrek was aan anti-tankeenheden (boven).

In tegenstelling tot de meeste stukken gemechaniseerd geschut bezat de Amerikaanse M 8 'General Scott' een 360° draaibare toren. De M 8 bestond uit een 75 mm-houwitser, gemonteerd op het chassis van een

M 5-tank; hij was voorts uitgerust met een machinegeweer. De 'General Scott', die in 1942 voor het eerst in actie kwam in Noord-Afrika, opereerde ook in Normandië en op andere fronten in West-Europa (midden).

De 'Cromwell' was een Britse middelzware tank die de 'Crusader' opvolgde en in Normandië zijn vuurdoop onderging. Vrijwel onmiddellijk bleek dat de 28 tons-tank, vooral door de te zwakke bewapening (een euvel dat vrijwel alle Britse tanks hadden) hopeloos te kort schoot tegen de Duitse tanks. Zowel de 'Tiger' als de 'Panther' had geen enkele moeite met de 'Cromwell'. De tank had een kanon van 77 mm en twee mitrailleurs (onder).

kon capituleren: misschien konden de Amerikaanse tanks een paar salvo's afvuren, dan was in ieder geval zijn eer gered! Aan dit verzoek werd voldaan en prompt kwam de bezetting van het fort, ongeveer vierhonderd man, compleet met allerlei bagage, naar buiten om zich krijgsgevangen te laten maken. Op 1 juli was ook de Duitse tegenstand in de fortificaties op de uiterste noordwestpunt van het schiereiland gebroken. De strijd om Cotentin was uitermate verbitterd geweest, ook nadat de Amerikaanse 9e infanteriedivisie op 18 juni het schiereiland had afgegrensd. Ook de Amerikanen hadden ernstige hinder ondervonden van de aanvoermoeilijkheden, veroorzaakt door de zware storm; vooral munitie was tijdelijk zeer schaars.

De gesteldheid van het terrein (moerassen en de beruchte *bocages*!) bemoeilijkte de ontplooiing van snelle pantsereenheden—een hindernis die de acties van de Amerikaanse troepen vooral in de komende weken voortdurend parten zou spelen. Ondanks Hitlers uitdrukkelijk bevel dat het gebied rond Cherbourg tot het uiterste moest worden verdedigd, was de Amerikaanse opmars naar deze stad toch relatief snel verlopen en Bradley was de eerste om te erkennen dat dit in niet geringe mate te danken was aan het feit dat Montgomery de sterkste Duitse divisies naar de sector Caen had weggelokt. Als haven was Cherbourg nog wekenlang onbruikbaar door de grondige vernielingen die de Duitsers er hadden uitgevoerd; van directe be-

tekenis voor de geallieerde aanvoer was de verovering dan ook niet, maar zij markeerde als het ware het begin van een reeks klinkende Amerikaanse successen, waarmee in veler ogen de vooralsnog geringe vorderingen van de Britten en Canadezen een schrille tegenstelling vormden.

Terwijl Collins' 7e korps noordwaarts over Cotentin uitwaaierde, Cherbourg veroverde en de laatste wanhopige tegenstand opruimde, bestond steeds het risico dat de Duitsers aan de zuidelijke basis van dit schiereiland-aan-een-schiereiland, in het aan moerassen en *bocages* zo rijke gebied, door inderhaast aangevoerde versterkingen de strijd zouden doen vastlopen in een uitzichtloze stellingenoorlog—schrikbeeld van de Eerste Wereldoorlog. Bradley's zorg was dan ook hier zijn troepen gaande te houden, het initiatief te bewaren en de Duitsers geen adempauze te gunnen. Vandaar zijn order van 24 juni: het 8e korps, onder bevel van generaal-majoor Middleton, moest langs de westkust van Cotentin aanvallen in de richting van Coutances en het 7e korps zou onmiddellijk na de zuivering van Cotentin weer naar het zuiden gaan om de tegenstander uit het zwaar geïnundeerde moerasgebied rond Carentan te verdrijven; haast was dringend geboden, want reeds wees alles erop dat de Duitsers de unieke mogelijkheden van het terrein tot het uiterste zouden uitbuiten voor hun defensie, die overigens numeriek niet zeer sterk was.

Inderdaad verwachtte Rommel een krachtige aanval in de sector St.-Lô-Coutances, maar de voornaamste gevarenzone bleef voor hem het Ornedal; als Caen viel, vreesde hij dat de geallieerden in de richting Parijs zouden doorbreken. Daarom handhaafde hij hier, tegenover de voortdurende uitvallen van Dempsey's 2e leger, het zwaartepunt van zijn verdediging. Tegenover Bradley's veertien divisies op het tachtig kilometer brede Amerikaanse front durfde Rommel er nauwelijks zeven in te zetten. In de *prairies marécageuses* ten zuiden van Carentan speelden aantallen echter niet in de eerste plaats een rol: alleen al het drassige gebied, doorsneden door schaarse, verharde wegen, verhinderde Bradley zijn grote overmacht te ontplooiën en bovendien vonden de Duitsers een natuurlijke bondgenoot in de aanhoudende regen, die grootscheepse geallieerde luchtactiviteit onmogelijk maakte.

Na overleg met Bradley gaf Montgomery op 30 juni bevel dat het Amerikaanse 1e leger om zijn linkervleugel zou zwenken en vervolgens zou oprukken tot, globaal, de lijn Caumont-Vire-Mortain-Fougères. Bradley stelde zich primair ten doel de lijn Coutances-Caumont te bereiken om geschikte uitgangsstellingen voor het grote offensief te verkrijgen. Maar al spoedig bleek dat zelfs deze voorlopig beperkte actie, die op 3 juli met een zware artilleriebeschieting begon, nog te ambitieus was. De Duitsers hadden sterke defensieve posities ingenomen rond La Haye-du-Puits, een belangrijk verkeersknooppunt in heuvelachtig gebied, dat het omliggende moerasland volledig beheerste. Het lag juist in de voorgenoemde opmarsrichting van het 8e korps, dat dan ook onmiddellijk in slopende gevechten verwickeld raakte. La Haye werd pas op 8 juli genomen; de Duitsers leden zware verliezen, maar hun verdediging bleef redelijk intact. Op 14 juli gaf Bradley aan Middleton order zijn opmars naar Coutances voorlopig

RATTEN IN DE VAL

De gangen zitten volgepropt met soldaten die zich in de kazemat in veiligheid hebben gebracht. Zij zijn óp. Zij wachten op het einde. Alleen de sergeanten en de sergeant-majors wringen zich nog door de gangen om munitie te slepen naar de uitgangen, waar de commandanten en hun officieren met karabijnen, automatische pistolen en mitrailleurs schieten. Volgens bevel: 'Tot de laatste kogel!'

Als luitenant Blume de ijzeren deur naar de gang

van het hospitaal opent, komt hem een stank tegemoet die zijn adem afsnijdt. Ursula Bräutigam, zijn flinke assistente, loopt hem tegemoet. Zij helpt in het hospitaal. 's Nachts houdt zij nog het oorlogsdagboek bij.

'Hoe gaat het hier, Ursula?', vraagt Blume. Het meisje maakt een afwijzend gebaar: 'Driehonderd liggen er hier nu in de gang opeengepakt. Maar het ergste is, dat ze sinds gisteren sterven als ratten!'

Een vaandrig-arts komt aanlopen met een reservoir voor bloedtransfusie. Blume vraagt hem:

'Hoe komt het dat de mensen sterven?'

'Omdat we geen ventilatie meer hebben; de gewonden worden vergiftigd, ze sterven in zuurstof-arme lucht tengevolge van de gassen, die door het opblazen, kruitdampen en explosies in de ventilatiekokers naar het hospitaal zijn gezogen.'

'En wat kan men daaraan doen?'

'Niets', zegt de vaandrig-arts, 'daar zou zelfs geen gasmasker tegen helpen.'

(Uit: 'Daar komen ze!' door Paul Carell — Hoorn)

US Signal Corps

af te breken; het 8e korps had nog geen twaalf kilometer afgelegd. Collins' 7e korps was op enkele kilometers van Périers blijven steken en meer naar het oosten, waar onderdelen van het 19e korps aan weerszijden van de Vire een tangbeweging ter verovering van St.-Lô uitvoerden, bleef succes uit tot 18 juli. Op die datum werd na zeer verbitterde strijd het strategisch belangrijke provinciestadje ingenomen: door de zware bombardementen en beschietingen was het herschapen in een rokende puinhoop, waaronder bijna duizend Franse burgers bedolven lagen. Een dag later kwam het offensief van het Amerikaanse 1e leger tot staan. Het resultaat was onbevredigend, de uitgangspositie voor de grote omsingeling weinig gunstig,

maar de tegenslagen (uitermate slecht weer, onverwacht sterke Duitse gevechtskracht, terreinproblemen die in geen enkel militair handboek waren voorzien) waren dan ook wel bijzonder zwaar geweest.

Onderwijl was de kritiek op Montgomery eerder toegenomen dan geluwd. In de avond van 7 juli hadden 467 Lancasters en Halifaxes van *Bomber Command* een zware aanval op Caen uitgevoerd—een enorm krachtsvertoon dat vooral stimulerend werkte op het moreel van de Britse en Canadese troepen die de volgende dag eindelijk de eeuwenoude Normandische stad, nu deerlijk gehavend, binnendrongen. Op 8 en 9 juli werd Caen veroverd, echter slechts tot de Orne; de *faubourgs* ten zuiden en oosten

Boven: een Amerikaanse tank rukt vurend op in de richting van St.-Lô. De opvallende successen van Bradleys Amerikaanse 1e leger in dit deel van Normandië staken nogal af tegen de acties van de Britten en Canadezen.

Rechts onder: Caen, dat op de eerste dag van de invasie al bereikt had moeten worden, viel pas op 8 en 9 juli, en dan nog maar ten dele, in geallieerde handen. Ook deze stad werd in de strijd zeer zwaar gehavend.

Rechtsboven: infanteristen van het Amerikaanse 7e korps trekken het door de Duitsers zwaar verdedigde Cherbourg binnen om er de laatste weerstandsnesten op te ruimen.

van de rivier, Vaucelles en Colombelles, bleven echter stevig in Duitse handen. De verklaring dat de opmars was vertraagd door de talrijke bomkraters, zette begrijpelijkerwijs kwaad bloed bij de RAF.

Toch zou de luchtmacht tijdens het vervolg van de operaties nog een belangrijke rol spelen. Op 10 juli had Montgomery in een order nog eens zijn strategie uiteengezet: de grote scharnierbeweging zou worden uitgevoerd door het Amerikaanse 1e leger, waarvoor Bradley als uitgangspunt de lijn St.-Lô-Périers had gekozen (operatie-*Cobra*); de spil van het scharnier was nog steeds de sector Caen, waar het Britse 2e leger vooraf een beperkte uitval zou doen in de richting van Falaise (operatie-*Goodwood*). Ten-

einde het pad voor een doorbraak te effenen zouden beide operaties door een luchtbombardement op het gebied waar deze operaties zouden moeten plaatsvinden worden voorafgegaan.

Goodwood begon op 18 juli, dezelfde dag dat de Amerikanen St.-Lô innamen. Die ochtend wierpen ruim tweeduizend geallieerde vliegtuigen tussen Caen en Troarn 7700 ton aan bommen af—volgens luchtmaarschalk Leigh-Mallory 'de zwaarste en meest geconcentreerde luchtaanval ter ondersteuning van grondtroepen, die ooit was uitgevoerd'. Twee dagen later markeerde een onweersbui met hevige regenval, waardoor het terrein in een onbegaanbare modderpoel werd veranderd, het einde van de

operatie. Vaucelles en Colombelles waren veroverd, Dempsey's 2e leger had zijn Orne-brughoofd in omvang verdubbeld. Montgomery toonde zich tevreden: opnieuw had hij een groot aantal Duitse divisies in de sector Caen weten te binden; het wachten was nu op *Cobra*. Maar de hoop die hij door zijn onzorgvuldige uitspraken had gewekt—doorbraak naar Falaise, misschien zelfs tot de Seine—was niet in vervulling gegaan en zelfs Eisenhower beschouwde *Goodwood* als een mislukking. In luchtmachtkringen was men woedend: 'Zeven-duizend ton bommen voor zeven mijl', en in SHAEF werd door sommigen in ernst besproken of Montgomery niet van zijn taak ontheven moest worden.

EEN KRANS VAN DE FÜHRER

B. ALINK

Het loopt al tegen zes uur in de namiddag van de zeventiende juli en nog steeds scheren geallieerde jagers ongehinderd over de Duitse frontgebieden. Vijftig kilometer ten zuidoosten van Caen, bij het dorpje Livarot, waagt een grote Duitse stafwagen zich op de open *Route Nationale* nr. 179. Onmiddellijk krijgen twee jachtbommenwerpers de auto in de gaten. Met brullende motoren zetten ze de aanval in. Op topsnelheid raast de wagen voor de jagers uit, in een laatste poging een zijweg te bereiken. Nog driehonderd meter... het lukt nét niet! De voorste vlieger laat zijn 20 mm-boordkanonnen ratelen en vrijwel tegelijkertijd verliest de chauffeur de controle over de voortjakkerende auto; hij is ernstig gewond. De zware wagen begint hevig te slingeren, raakt een boomstronk, slipt, schiet dwars over de weg en kantelt in een sloot. Tijdens de buiteling slingert een officier uit de auto. Ook hij is zwaar gewond. Bewusteloos smakt hij tegen het wegdek, terwijl het tweede vliegtuig rondom de verongelukte auto zijn bommen laat vallen. Dan draaien de vliegers weg, in het geheel niet wetend dat ze *Generalfeldmarschall* Erwin Rommel eindelijk te pakken hebben gekregen!

Als de gewonden laat in de avond worden binnengebracht in een hospitaal, blijkt Rommel verscheidene schedelfracturen te hebben opgelopen, benevens een versplinterde kaak, een wond in het linkeroog, talloze splinterwonden in het gezicht en een hersenschudding. De artsen geven hem weinig kans. Daarmee valt het doek na het eerste bedrijf van een haast klassiek te noemen tragedie. Het tweede bedrijf speelt zich af in Herrlingen bij Ulm. Zeer tegen de zin van zijn artsen heeft de boven verwachting goed herstellende Rommel zich naar zijn *Heimat* laten overbrengen om niet gewond in geallieerde handen te hoeven vallen. Want dat Duitsland in het westen geen kansen meer heeft, is hem al lang duidelijk. Hij heeft van deze visie bepaald geen geheim gemaakt en haar ook ter kennis van Hitler gebracht. In voorzichtig gekozen termen zinspeelde hij zelfs op een afzonderlijke vrede met het Westen, een suggestie die de Führer weinig enthousiasme vermocht te ontlokken! Rommels populariteit bij Hitler en zijn hofhouding is door dit 'pessimisme' ver beneden pari gezakt. Bovendien blijkt uit verklaringen van verdachten uit het 20 juli-komplot dat Rommel in contact heeft gestaan met de opstandelingen!

Dat laatste is het werk geweest van Dr. Strölin, *Oberbürgermeister* van Stuttgart, die de maarschalk wist te winnen voor de denkbeelden van de overwegend rechts georiënteerde tegenstan-

ders van Hitler. Als de groep rond Beck en Goerdeler over een aanslag spreekt, is Rommel het daar echter niet mee eens. Niettemin wordt, als Rommel gewond in het hospitaal ligt, de bom geplaatst. En dat terwijl de oppositie Rommel juist als de enige man zag die Duitsland door het interregnum naar de vrede zou kunnen brengen! Rommel vermoedt wat het mislukken van de aanslag voor hem kan betekenen. De *Gestapo* heeft evenwel geduld. De oude woestijnvos is nog te populair. Voorhands beleef Rommel dan ook rustige dagen in Herrlingen, samen met zijn vrouw Lucie en zijn vijftienjarige zoon Manfred. Wel bereiken hem berichten over het toeslaan van Hitlers bloedhonden. Van de hoge officieren in Frankrijk wordt Stülpnagel gegrepen na een mislukte zelfmoordpoging. Kluge doet het in dat opzicht beter. Hij neemt vergif in, als hij naar Berlijn wordt ge-

Veldmaarschalk Erwin Rommel, toch al geen al te groot bewonderaar van Hitler, had in 1944 zijn vertrouwen in de Führer volledig verloren. Tenslotte kostte hem dat het leven.

roepen. In september wordt Speidel, Rommels stafchef, gearresteerd. Het wordt stil om Rommel. Vroegere vrienden mijden hem. Onvervaard neemt hij het desondanks in een brief aan Hitler voor Speidel op. Dan, op 7 oktober, arriveert ook voor Rommel het telegram van Keitel waarin hij naar Berlijn wordt ontboden. Rommel is ervan overtuigd dat hem onderweg een 'ongeval' zal overkomen en laat zich door zijn hersenspecialist, prof. Albrecht, ongeschikt verklaren voor zo'n lange reis. Hij wint er maar

enkele dagen door. Op 14 oktober stopt een groene auto voor het tuinhok van huize Rommel. Twee officieren maken beleefd hun opwachting. Daarna volgt een onderhoud onder vier ogen, zogenaamd om Rommels nieuwe commando te bespreken. Een van de officieren, Burgdorf, deelt de werkelijke reden van hun komst mee. Rommel is in verband met de aanslag van 20 juli genoemd en wordt nu voor de keus gesteld: het volksrechtshof of zelfmoord. In het laatste geval zullen zijn vrouw en zoon met rust gelaten worden en zal hem een staatsbegrafenis ten deel vallen. De heren hebben — als bijzondere attentie — het vergif al meegebracht.

Rommel accepteert de gifdood, ongetwijfeld nog steeds van oordeel dat hij nooit levend voor de rechtbank zal verschijnen. Het onderhoud wordt beëindigd en Rommel begeeft zich naar zijn vrouw. Lucie tracht haar man nog over te halen om toch de rechtbank te kiezen, maar Rommel legt uit waarom dit slechts een schijnalternatief is. Daarna licht hij zijn zoon en zijn kapitein-adjutant Aldinger in. Zij willen zich eerst nog schietend een uitweg banen, maar Rommel belet dit. Er is geen schijn van kans om door de SS-afzetting te breken. 'Ik moet nu gaan', zegt Rommel, 'ze hebben me tien minuten gegeven.' Hij vertelt dat binnen een half uur vanuit het ziekenhuis in Ulm zal worden opgebeld dat Rommel onderweg een beroerte heeft gekregen. Beide mannen helpen de maarschalk die gekleed is in het losse uniform van het Afrika-korps, in zijn leren jas. Dan begeven ze zich naar de wachtende auto, Rommel met de maarschalksstaf in de hand, die hem eens werd geschonken door zijn moordenaar van nu. Er wordt gesalueerd door de aanwezigen, Rommel drukt Manfred en Aldinger de hand, portieren slaan dicht en de auto verdwijnt uit het gezicht. Twintig minuten later rinkelt de telefoon... Het derde en laatste bedrijf van de tragedie is wellicht ook het meest weerzinwekkende. 18 oktober, heel Ulm vlagt halfstok. Een dodenwacht met getrokken sabel, treurmuziek, petten, adelaars en hakenkruisen. Een meer dan twee meter hoge krans van Hitler wordt in de stoet meegevoerd.

Op een affuit wordt Rommels stoffelijk overschot naar het crematorium gereden om alle sporen van de moord voorgoed uit te wissen. De grijze Von Rundstedt houdt een grafrede en verdwijnt schielijk. Anderen, waaronder Goering en Goebbels, sturen hypocriete telegrammen. Duitsland is de man kwijt die misschien het einde van de oorlog had kunnen helpen bespoedigen.

DE GEALLIEERDE OPERATIES
(25 JULI—19 AUGUSTUS 1944)

DE ZAK VAN FALAISE

LOUIS SINNER

Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie

De veldslag die de Duitsers in twee maanden tot aan de Rijn zou jagen, begon met chaos aan beide zijden. Volgens het door Montgomery opgestelde plan, zou het Amerikaanse 1e leger onder generaal Bradley, dat eind juli in Normandië was aangegroeid tot ruim één miljoen man, ten zuiden van St.-Lô uitbreken. Het zou de kustlijn van Normandië naar het zuiden veroveren, als begin van een omsingelingsactie die in een verre toekomst tot aan de Seine zou reiken. Nadat in Normandië was bewezen dat het terrein zich slecht leende voor aanvallen over een breed front, had Bradley zich door Montgomery laten overhalen de doorbraak te forceren over een front van vier kilometer breed tussen Marigny en St.-Gilles, twee dorpjes ten zuiden

Nadat generaal Patton er bij Avranches in was geslaagd uit te breken, trok zijn 3e leger in de richting van Brest. Mede dank zij het Franse verzet konden de Amerikanen snel oprukken.

van St.-Lô. Onontbeerlijk was dat de luchtmacht met een dichtgeweven bommentapijt het gat zou openbreken en Bradley had een gebied aangewezen van twee en een halve kilometer breed en zes kilometer diep, waar de luchtmacht de Duitse verdediging in drie aanvalsgolven zou verpulveren.

De aanval zou worden geopend op de twintigste juli, maar laaghangende regenwolken ontnamen de piloten elk uitzicht, en men besloot de aanval uit te stellen, omdat het bombarde-

ment zó dicht bij de eigen troepen moest worden uitgevoerd, dat een optimaal zicht nodig was. Vier dagen later leek het weer opgeklaard, maar toen de eerste aanvalsgolf van driehonderd bommenwerpers op weg was, trok de nevel weer over Normandië. Ongeveer de helft van het aantal vliegtuigen dat niet tijdig kon worden teruggeroepen, zette de aanval door met dramatisch gevolg. Een deel van de bommen kwam op de Amerikaanse linie terecht en bracht daar dood en paniek. Ook de volgende dag, toen de aanval definitief begon, werd het precisiebombardement niet vlekkeloos uitgevoerd. Drie bataljons werden in hun uitgangsstellingen zo geteisterd, dat de Amerikaanse troepencommandanten ter plaatse dringend

om uitstel van de aanval vroegen. Bradley besloot door te zetten. Snel liet hij enkele reservebataljons naar de frontlijn brengen om de gevallen gaten op te vullen. Hoewel de bombardementsgolven de Duitse verdediging volgens naoorlogse Duitse verklaringen voor 70% hadden uitgeschakeld — gemiddeld had elke twee vierkante meter de bommenlast van een vliegtuig te verwerken gekregen — kwam de aanval door de verwarring in de Amerikaanse linies slechts traag en moeizaam op gang. De eerste dag werd een terreinwinst van enkele kilometers geboekt, maar Bradley stelde Eisenhower, die gespannen de operaties volgde, gerust: de winst van een goed opgezette actie bleek altijd pas op de tweede dag. Men zou menen dat de Duitsers

Na anderhalve dag van zeer bloedige gevechten braken de Amerikanen tussen Marigny en St.-Gilles door de Duitse linie heen. De Duitse verdediging bleek daar vrij ondiep en achter de Duitse linie lag een bijna onverdedigd Frankrijk.

Aanvankelijk had Bradley het mooi gevonden als de uitbraakpoging een voorlopig einde had gevonden met de zuivering van de Normandische kuststrook tussen Coutances en Bréhal. Maar toen de Duitse linie zo breekbaar bleek, kwamen er ongedachte mogelijkheden binnen bereik. Bradley gaf zijn troepen opdracht de kuststreek rechts te laten liggen en op te rukken naar de zuidelijk gelegen plaatsen Avranches en Mortain. Ook deze plaatsen bleken na enkele

Op 28 juli verscheen Patton in Normandië. Het Amerikaanse 1e leger, dat onder Bradley tot een veel te grote troepenmacht was uitgegroeid, werd gesplitst in twee legers: het 1e en het 3e. Tezamen vormden zij de 12e legergroep, waarvan Bradley bevelhebber werd. Commandant van het 1e leger werd nu generaal Courtney Hodges. Patton kreeg het 3e leger onder zijn bevel. 'Wedden dat ik met het 3e leger binnen vijf dagen in Brest zit?', daagde hij Montgomery uit. 'Vijf pond', antwoordde de onverstoerbare Brit, die op de kaart zag dat Pattons troepen nog ruim vierhonderd kilometer van de havenplaats verwijderd waren. Zesendertig uur later waande Montgomery zich vijf pond armer: Patton was niet alleen

New York Times

door de formidable inleiding van de uitbraakpoging waren gewaarschuwd, maar de Duitse bevelhebber, maarschalk Von Kluge, was ervan overtuigd dat de grote veldslag in Normandië bij het Britse 2e leger onder Montgomery ten zuiden van Caen zou worden geleverd. Daar waren op 25 juli het Britse 2e leger, gesteund door onderdelen van het Canadese 1e en het Poolse 1e leger tot de aanval overgegaan. Het Duitse 7e leger, dat het geallieerde bruggehoofd in Normandië in bedwang moest houden — en tenslotte weer in zee moest drijven — stond als het ware met het gezicht naar Caen. Zo liet Von Kluge op 25 juli nog een pantserdivisie van St.-Lô naar het gebied rondom Caen overbrengen.

dagen slechts uitgangspunten te zijn, maar om de adembenemende kans volledig uit te buiten was er een man nodig die zoveel fantasie en durf had, dat hij wilde reiken naar wat onmogelijk scheen volgens de klassieke boekjes. Die man was aanwezig en hij zat zich al twee maanden lang in Engeland te verbijten, omdat hij niet mee mocht doen: generaal George Patton. De geallieerde bevelhebbers hadden hem wat achteraf gehouden, omdat hij een moeilijk man was om mee samen te werken. Bovendien had hij zich enkele maanden daarvoor het misnoegen van het Amerikaanse publiek op de hals gehaald, toen in de kranten was meegedeeld dat Patton op Sicilië een Amerikaanse soldaat in een hospitaal een oorvijs had gegeven.

doorgestoten tot Avranches, het zuidelijkste puntje van Normandië, maar hij had beneden Avranches, bij Pontaubault, een klein bruggetje over de Selune gevonden. Tot verbijstering van vriend en vijand begon Patton over dat smalle bruggetje een leger van honderdduizend man te jagen, compleet met tanks, voertuigen en verzorgingsonderdelen. Hele divisies werden kriskras door elkaar gegooid. Wat via een weg van nog geen vijf meter breed bij de brug kwam, ging eroverheen en aan de andere kant stonden kolonels en generaals de losse troepen weer samen te voegen tot georganiseerde onderdelen, die in drie colonnes over Bretagne uitwaaierden. De tegenstand was minimaal, want in Bretagne zat een sterk en goed uitgerust leger

van de Franse ondergrondse, dat bij de komst van de Amerikanen tot zelfbevrijding overging. Toch verloor Patton z'n weddenschap, want de Duitsers in Bretagne vochten amper en trokken zich snel terug op Brest dat een bolwerk werd. Tegen de tijd dat Patton had ontdekt dat Brest alleen maar na een zware belegering kon worden genomen, was de hele veldtocht in Bretagne al niet meer interessant. Hij liet enkele onderdelen in Bretagne achter en gaf de hoofdmacht van zijn leger opdracht naar Laval en Le Mans op te rukken. In enkele dagen was het hele militaire beeld aan de Franse westkust gewijzigd en vol ontzetting ontdekten de Duitsers—en zelfs Hitler in zijn Oostpruisische hoofdkwartier—wat de Amerikaanse uitbraak voor gevolgen

Tevens werden er twee pantserdivisies uit het zuiden dwars door Frankrijk gejaagd om de tegenaanval kracht bij te zetten. Hitler rekende Von Kluge voor dat zij kort na 7 augustus in Normandië tien pantserdivisies ter beschikking zouden hebben, evenveel als tijdens hun opmars in mei 1940.

Op papier leek het heel wat, maar toen Von Kluge tegen 7 augustus zag waarover hij in werkelijkheid kon beschikken, ontviel hem de laatste moed: de pantserdivisies die over grote afstand aangevoerd waren, werden door de niet aflatende geallieerde luchtmacht zo bestookt, dat zij zwaar gehavend of helemaal niet in Normandië verschenen. Wat aankwam en in Normandië stond opgesteld, was voor het meren-

deel versleten en dikwijls nauwelijks in beweging te krijgen. Met veel moeite wisten de Duitsers in de avond van 6 augustus honderd vijftig tanks gevechtssklaar op te stellen ten oosten van Mortain. Hitler bezwoer Von Kluge de aanval nog enkele dagen uit te stellen, zodat er nog meer tanks zouden aankomen: 'Laat Patton maar soldaten door dat gat bij Avranches duwen; hoe meer erdoorheen komen, des te meer zullen wij afsnijden.'

Von Kluge zag echter ter plaatse dat het achtergebleven Amerikaanse 1e leger druk bezig was het gat bij Avranches van stevige wanden te voorzien en uit te breiden. Voordat de Duitsers tot de aanval konden overgaan, veroverden de Amerikanen op 6 augustus Mortain en daar-

US Signal Corps

Keystone

Luitenant-generaal George S. Patton voerde het bevel over het Amerikaanse 3e leger. Hij wedde met Montgomery in vijf dagen in Brest te zullen zijn. Hij verloor deze weddenschap en trok toen op naar Falaise.

Links: op de route naar Falaise krijgt een gestruikelde Canadese soldaat eerste hulp.

Rechts: bij Avranches trekken de Amerikanen langs onttakelde boerderijen en dood vee.

Rechtsbeneden: ten zuiden van Trun liggen gesneuvelde Duitsers bij hun vernield voertuig.

kon hebben: een massale omsingeling bedreigde niet alleen het hele Duitse 7e leger—honderduizend man, zeven pantserdivisies—maar zelfs alle Duitse troepen in Noord-Frankrijk ten zuiden van de Seine. Von Kluge stelde Hitler voor alle troepen in dat gebied zo snel mogelijk terug te trekken op de noordelijke Seine-oever om daar een nieuwe verdedigingslinie op te bouwen, maar Hitler begon uitzinnig te gillen dat geen Duitse soldaat in Normandië ook maar één meter grond mocht prijsgeven. Hitler wilde in Normandië tot de tegenaanval overgaan. Hij liet enkele Duitse keurkorpsen, die al twee maanden nabij Calais op de door Hitler daar verwachte geallieerde landingen hadden gewacht, naar Normandië overbrengen.

Ministry of Information

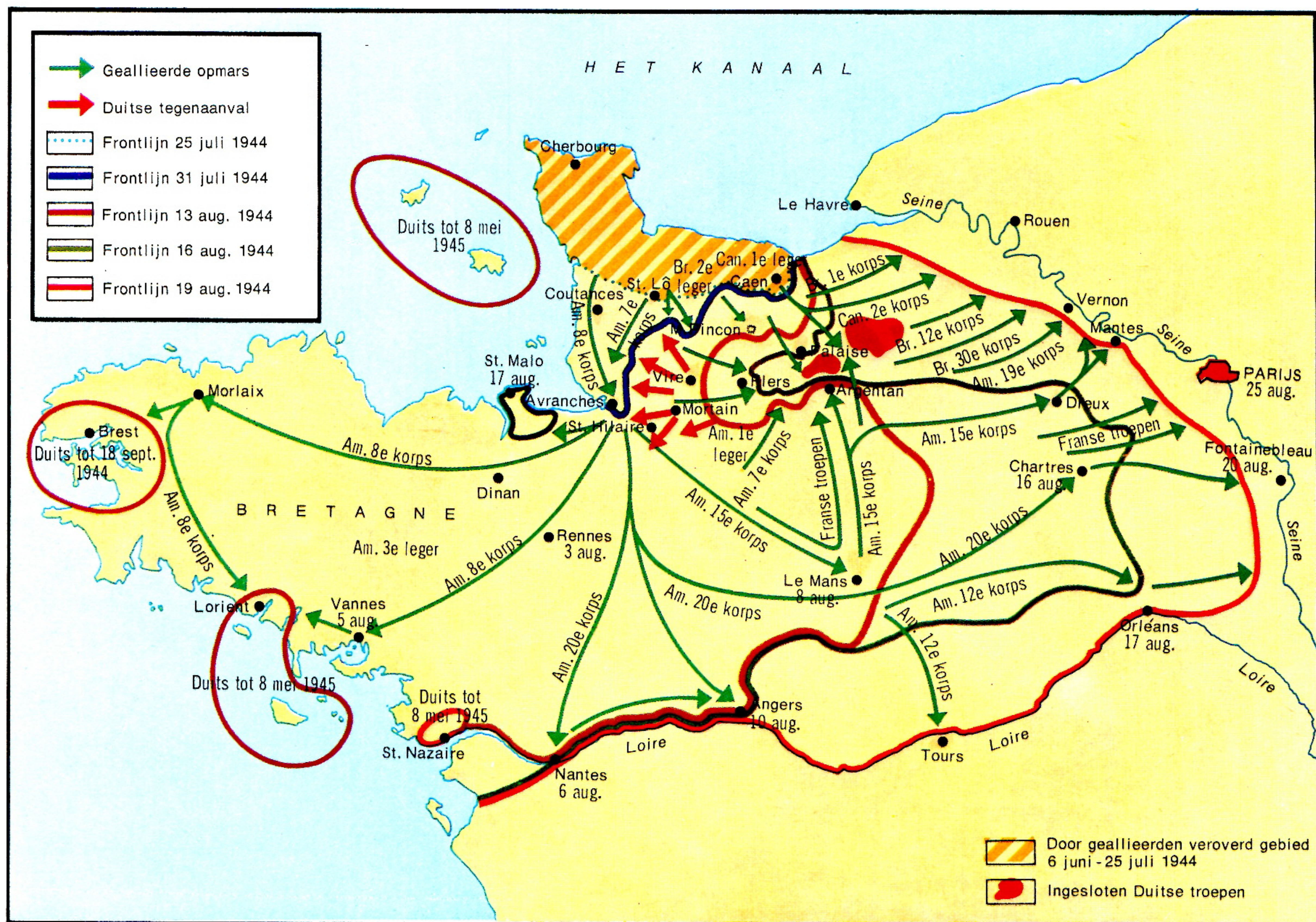

mee waren de Duitsers van hun uitgangspunt beroofd. Von Kluge besloot niet langer te wachten en hij werd daarin gesterkt door weerkundige rapporten die meldden dat er de volgende dag een dichte grondnevel over het strijdtonaal zou hangen, zodat de geallieerde luchtmacht tactisch niet zou kunnen ingrijpen. In de nacht van 6 op 7 augustus gingen de Duitsers bij Mortain tot de aanval over met als eerste doel de zee bij Avranches. Aanvankelijk boekten zij het succes van de verrassingsaanval: enkele Amerikaanse bataljons werden onder de voet gelopen en achthonderd Amerikanen werden op een heuvelrug ingesloten. Deze weigerden zich over te geven, ook toen ze gebrek aan munitie, medicijnen en leeftocht kregen. Ze waren op

den later genoemde Churchill deze beslissing de belangrijkste van de hele veldslag in Normandië. Een week later zou Bradley een beslissing nemen die minder geestdrift oogstte. Het succes van de Duitsers bij Mortain duurde slechts enkele uren. Als de weerkundigen gelijk hadden gekregen, dan hadden de Duitsers mogelijk kort na 7 augustus Avranches en de zee kunnen bereiken. Wat er dan verder had moeten gebeuren, stond de Duitse bevelhebbers ter plaatste slechts vaag voor ogen. Hitler droomde van een triomfantelijke opmars langs de kust naar het noorden, waardoor het Duitse front van Caen tot Avranches in beweging zou komen om alle invasietroepen ten noorden van die lijn in zee te drijven. Als dat was gebeurd, be-

luchtmacht alle kans in te grijpen. De Duitse aanvalscolonne staakte de strijd en groef zich in. Ogenblikkelijk gelastte Hitler een nieuwe aanval in de richting van Avranches. Hij liet zelfs enkele divisies bij Caen weghalen om de nieuwe aanval grotere kracht te geven. Dit ondanks een grote manoeuvre van acht Canadees-Britse colonnes, die in de nacht van 7 op 8 augustus vanuit Caen in de richting van Falaise begonnen door te stoten.

Montgomery was tot dusverre onbewogen blijven vasthouden aan het oorspronkelijke plan: de omtrekkende beweging van de Amerikanen die ergens ver naar het Oosten aan de Seine moest eindigen. Pas toen Patton enkele dagen na de doorbraak volgens plan in vliegende vaart

zo'n klein gebied samengedrongen, dat de luchtmacht hen niet kon fourageren en tenslotte ging verdragend Amerikaans geschut granaaten, gevuld met medicijnen en voedsel, naar de ingesloten militairen schieten. Acht dagen later werden ze ontzet: de helft van de achthonderd militairen was tijdens de belegering gesneuveld. De kracht van de Duitse aanval leek aanvankelijk zo groot dat Bradley aarzelde: was het verantwoord het Amerikaanse 3e leger te laten voortstormen, terwijl het 1e leger in zulke risikante gevechten was gewikkeld? Bradley nam het risico, toen Eisenhower hem verzekerde dat de troepen van Patton met tweeduizend ton per dag uit de lucht zouden worden bevoorrad, als ze zouden worden afgesneden. Enkele maan-

Ten zuiden van Falaise kon bijna de helft van het Duitse 7e leger ontsnappen uit de geallieerde omsingeling. Hier een overzicht van de insluitingsmanoeuvres en de opmarsroutes.

hoefden de Duitsers nog slechts af te rekenen met de troepen van Patton, die ten zuiden van die lijn zonder basis aan de vernietiging zouden zijn prijsgegeven. De Duitse bevelhebbers in Normandië wisten dat het een waanzinnig plan was, dat op geen enkele wijze rekening hield met de werkelijke krachtsverhoudingen. Het kwam echter niet eens tot een meting van die ongelijke krachten: omstreeks tien uur in de morgen van 7 augustus trok de grondnevel plotseling op en een stralend blauwe hemel gaf de geallieerde

door het onverdedigde Frankrijk, richting Chartres, stormde, greep Montgomery in. Een blik op de kaart liet een ongekenne mogelijkheid zien. Als Pattons leger bij Le Mans met een hoek van negentig graden naar het noorden zou afbuigen en op Alençon zou afgaan en als het Britse leger bij Caen dan zou doorbreken naar Falaise, moest het mogelijk zijn het hele 7e leger te omsingelen op een gebied van nauwelijks duizend vierkante kilometer.

Patton veranderde van richting, maar de aanval van de Brits-Canadese troepen vanuit Caen werd geen succes. Wederom werd de eigen luchtmacht spelbreker: een tactisch bombardement kwam op de Canadese aanvallers terecht en zaaide grote paniek. Na een dag vechten wa-

ren de troepen bij Caen slechts enkele kilometers gevorderd: tien kilometer voor Falaise liep de aanval muurvast.

In de avond van 8 augustus meldde Von Kluge dat zich bij Caen een doorbraak van ongeken- de omvang en dreiging had voorgedaan. Tot ver- rassing van de Duitsers zette de aanval niet door, waarop Hitler onmiddellijk zijn plan voor een nieuwe aanval tegen Avranches aan de orde stelde.

Een dag later was iedereen dit plan vergeten, want met starre ontzetting zagen de Duitsers Pattons leger afbuigen naar het noorden; van plaatselijke Duitse commandanten kwam de alarmmelding: 'Wij moeten er rekening mee houden dat de Amerikanen morgen, 11 augus-

bereikt. Franse troepen in de voorhoede van Pattons leger bereikten 's middags om drie uur Argentan, waar zij werden verwelkomd door twee Franse politiemannen die hun de weg naar de Duitse stellingen wezen.

Op diezelfde dag werd de Brits-Canadees- Poolse aanval op Falaise met kracht hervat en de veldslag, die sterk deed denken aan een ver- snelde opname van de slag om Stalingrad, scheen zijn einde te naderen. Het hele Duitse 7e leger scheen ten ondergang gedoemd. De Noordfranse vlakten tot aan de Seine leken voor de geallieerden open te liggen. Patton was door het dolle heen. Hij hoopte de trage op- mars van Montgomery en hij riep tegen Brad- ley: 'Ik stoot door naar Falaise en jaag mét de

verder tegemoet te trekken. Een woedende Patton kreeg de opdracht niet verder dan Ar- gentan te gaan. Misschien al op de veertiende, maar in elk geval op de vijftiende augustus had Patton bij Falaise de val kunnen sluiten, want zijn verkenningspatrouilles waren al in de avond van 14 augustus in Falaise aangekomen. Hij moest ze terugtrekken op Argentan. Pas vier dagen later, in de avond van 19 augustus, werd de 'zak bij Falaise' gesloten en was het Duitse leger omsingeld.

Door de vier dagen respijt zagen de Duitsers kans bijna de helft van het 7e leger uit de om- singeling te halen via het nauwe gat van amper tien kilometer. In de zak vonden de geallieerden na 19 augustus veertigduizend levende en tien-

Ministry of Information

tus, Alençon zullen bereiken.' Nu zagen ook de Duitsers de omsingeling van het hele 7e leger dreigen maar vanuit zijn Oostpruisische hoofd- kwartier bleef Hitler aandringen op de aanval naar Avranches, zodat de Duitsers geen troe- pen bij Mortain mochten weghalen om Patton bij Alençon te stoppen.

Het gevecht op de vele fronten kreeg een chao- tisch karakter: de Duitsers werden een illusie armer, toen het Amerikaanse 1e leger op 12 augustus Mortain heroverde en de 'flessehals' zodanig verwijdde, dat van een Duitse door- braak naar zee geen sprake meer kon zijn. Patton liet op diezelfde twaalfde augustus Alençon achter zich en rukte met grote snelheid op naar Argentan, dat de volgende dag werd

De geallieerden maakten na de strijd bij Falaise veertigduizend man krijgsgevangen. Hier worden enkele honderden van hen onder bewaking van jeepbemanningen weggevoerd.

Duitsers ook de Engelsen de zee in, dan kunnen ze weer eens een Duinkerken beleven.' Bradley wilde er niet van horen. De order van Montgomery, die nog steeds ook over de Ame- rikaanse troepen in Frankrijk het bevel voerde, luidde dat de Amerikanen tot Argentan zouden oprukken om daar contact te maken met de troepen die uit Caen via Falaise naar het zuiden doorbraken. Dat de Amerikanen eerder in Argentan waren dan de Britten in Falaise, was voor Bradley geen reden om de bondgenoten

duizend dode Duitsers—het hadden er hon- derdduizend kunnen zijn.

Bradley heeft na de oorlog zijn omstrede- de beslissing met vele argumenten verdedigd:

1. Als Patton verder naar Falaise had moeten oprukken, had Montgomery, die de hele opera- tie leidde, hem daartoe maar opdracht moeten geven.

2. Door verder op te rukken dan was afgespro- ken, hadden de Britse en Amerikaanse troepen op een onbekend ontmoetingspunt met elkaar in gevecht kunnen raken.

3. Door de val te snel te sluiten zou de spanning 'in de zak' zo groot zijn geworden, dat de wan- hopige Duitsers wellicht een uitbraak in zuide- lijke richting zouden hebben geforceerd, dwars

ORADOUR

Tientallen Duitse legerkorpsen uit Midden- en Zuid-Frankrijk spoedden zich naar de plaats waar Hitlers Reich zijn beslissende slag om het behoud zou moeten leveren.

Op het punt waar de D 151 de N 656 verlaat en het dal indraait, kwamen een Untersturmführer, een Scharführer en zes SS-soldaten aanrijden in een lichte militaire vrachtwagen.

De Scharführer stak een sigaret op, terwijl hij de wagen met één hand stuurde.

De zes soldaten hadden het zich achter in de wagen, waar zij op zakken met etenswaren zaten, gemakkelijk gemaakt. Een van hen liet zijn benen over de achterklep naar buiten hangen. Hij speelde op een mondharmonika. Hun machinepistolen en handgranaten lagen op de zakken met aardappelen en bonen. Artisjokken lagen overal in de wagen verspreid, want de majoor was een groot liefhebber van artisjokken en in Zuidwest-Frankrijk is mei er wel de beste tijd voor.

Op de linkerhelling tilde een man zijn rechterhand een heel klein stukje op.

Honderd meter verder lichtte een tweede man zijn rechterhand een klein stukje op.

En om de hoek duwden twintig mannen drie denestammen op de weg.

Toen het gevecht afgelopen was, brandde de vrachtwagen uit. Drie SS-mannen waren gedood, de anderen waren met de handen op de rug gebonden, een prop in de mond en geblinddoekt langs een van de paden op weg naar de schuilplaats van maquis.

De SS-regimenten werden al enkele dagen geteisterd door dodelijke activiteiten van de afdelingen der Résistance en maquis. Ze besloten een

modelactie van afschrikwekkende terreur uit te voeren. Hiervoor werd het dorp Oradour-sur-Glane uitgekozen, waarvan de bewoners tot op die 10e juni 1944 nauwelijks iets van de oorlog hadden gemerkt.

De SS'ers drongen in alle huizen binnen, ze doorzochten alle vertrekken en vertelden iedereen, ook de zieken, op dreigende toon dat ze onmiddellijk naar de markt moesten gaan. Dat gebeurde allemaal met de gebruikelijke wreedheden, met schoppen, slaan met geweerkolven en harde woorden. Zieken en ouden van dagen werden voortgeduwd. De mensen zagen hoe Madame Binet, het hoofd van de meisjesschool, die ernstig ziek was, naar het marktplein geschopt werd. Ze had een wijde mantel over haar nachtkleding geslagen.

Om 14.45 uur was iedereen op het marktplein. Er stonden een paar vrouwen te huilen, anderen waren rustig, velen hadden kleine kinderen op de arm of liepen of stonden achter een kinderwagen. De vrouwen en kinderen werden naar de kerk geleid. De mannen kregen geen toestemming hun vrouwen na te kijken. De Duitsers gaven de mannen bevel in rijen van drie te gaan staan. Daarna moesten ze hun gezicht naar de muur keren. Nu werden de mannen verdeeld in groepen, die onder scherpe bewaking van SS'ers met machinepistolen naar zes garages en schuren gebracht werden, waarvan de grote deuren op straten of op het plein uitkwamen. Daar werden zij neergeschoten en verbrand.

Het is niet zeker hoeveel mensen er in de kerk zijn geweest. De schattingen lopen uiteen, maar het moeten tussen de vierhonderd en vijfhonderd vrouwen en kinderen zijn geweest. De deuren werden gesloten en streng bewaakt. SS'ers pa-

trouilleerden om de kerk heen. Een paar stonden wijdbeens in het schip, met hun mitrailleurs op de vrouwen gericht.

Ze moesten opzij voor een paar jonge soldaten, die klaarblijkelijk met heel veel moeite een zware kist meesjouwd. Die werd midden in de kerk geplaatst.

Er hingen witte snoeren uit de grote kist. Toen klonk er een schot uit de richting van de markt. Twee soldaten bukten zich en staken de witte lonten aan. Toen rende ze naar de achterkant van het schip. Daar kwamen meer SS'ers naar binnen met machinepistolen en handgranaten. Er begon een dikke, zwarte rook uit de kist te komen. Een vreselijk gillen en schreeuwen, angst en vertwijfeling, kindergehuil, het aanroepen van God door de moeders, smeekbeden tot de SS'ers, die hun wapens ontzekerden en de handgranaten van hun koppelriemen loshaakten; het waren allemaal geluiden die uit de massa opstegen en tot ver buiten de kerk te horen waren. De rook werd dichter.

Boven de angstkreten van de vrouwen en de kinderen waren de salvo's en de angstkreten van hun mannen, vaders en zoons uit het dorp te horen. Toen kwamen de eerste salvo's. De eerste kinderwagens werden doorboord. De eerste moeders vielen op de grond.

De hele moordpartij duurde niet langer dan enkele uren. De SS'ers vierden hierna een woest drinkgelag; hun generaal liet in een dagorder weten 'dat de onderneming-Oradour opmerkelijk stimulerend had gewerkt op het moreel van zijn manschappen'.

(Samengevat uit: 'Oradour', door Jens Kruuse —Arbeiderspers 1970)

door de vrij dunne Amerikaanse flank heen. 4. De operatie bij Falaise was slechts van ondergeschikt belang: een onverwachte kans moest natuurlijk benut worden, maar die mocht niet de veel grotere omsingeling tot aan de Seine in gevaar brengen.

De critici van Bradley vonden het derde en vierde argument met elkaar in strijd: als de Amerikaanse linie te zwak was om een Duitse doorbraak op te vangen, was Patton zeker niet in staat zijn linie nog smaller te maken door de veel grotere omsingeling door te zetten. En dat was nu juist wat Patton in opdracht van Bradley ging doen. Vanuit Argentan boog de hoofdmacht van Pattons leger, inclusief de hele legerstaf, af naar het oosten via Dreux en Chartres met als doel de Seine aan weerskanten van Parijs. Een dag te laat greep Montgomery in: op 16 augustus liet hij uit de overgebleven Amerikaanse troepen in Argentan een provisorisch legerkorps vormen en hij gaf tevens het Canadese 1e leger opdracht ten koste van alles door te stoten naar het zuiden. In de avond van de negentiende augustus joegen de Polen de Duitsers van een helling bij Chambois ten oosten van Falaise, waarmee de laatste ontsnappingsroute voor de Duitsers was afgegrensd.

Terwijl Patton met zijn colonnes naar Parijs oprukte en ook het Britse 2e leger naar het noorden afboog met als doel de Seine bij Elbeuf, begon de vernietiging van de laatste Duitse tegenstand in de 'zak van Falaise'.

Het had kostbare dagen geduurd, voordat het tot Hitler doordrong welke ramp het 7e leger wachtte. Waanzinnig van woede verdacht hij Von Kluge van verraad, vooral toen deze op 14 augustus van het strijdtoneel verdween en een hele dag onvindbaar bleef. Von Kluge was met zijn mobiele staf in een geallieerde luchtaanval terechtgekomen en de chaos in de Duitse geleerden was al zo groot, dat het de maarschalk pas na vierentwintig uur gelukte weer contact te krijgen met zijn hoofdkwartier. Hitler dacht dat Von Kluge in het geheim over capitulatie aan het onderhandelen was geweest en ontnam hem zijn commando. Hij haalde de fanatieke maarschalk Model van het oostelijk front vandaan om in Normandië te redden wat er te redden was. Hitler ging niet beter over Von Kluge denken, toen deze, gewond en afgebeuld, na zijn aankomst op het hoofdkwartier slechts kon adviseren het hele 7e leger uit de omsingeling terug te trekken zolang daarvoor nog de mogelijkheid bestond.

Twee dagen later kwam Model in Normandië tot dezelfde conclusie. Tandeknarsend gaf Hitler toestemming tot de vlucht langs het gat van tien kilometer dat Bradley niet had willen sluiten. Von Kluge maakte het niet meer mee: op weg naar Oost-Pruisen, waar hij zich bij Hitler moest melden, liet hij zijn chauffeur in Metz stoppen. Hij beet een gifcapsule door en stierf.

Nadat Poolse troepen de val hadden gesloten,

forceerde Model in de nacht van 20 op 21 augustus toch nog een doorbraak. Twee pantsercolonnes wisten de 'zak van Falaise' gedurende zes nachtelijke uren open te houden en duizenden ingesloten Duitsers ontkwamen naar het oosten. Hun ontsnapping was van korte duur, want de grote omsingeling tegen de Seine aan naderde haar voltooiing en de geallieerde luchtmacht zorgde ervoor dat de nog onbezette Seine-overgangen dag en nacht onder vuur kwamen. Van de drieëntwintighonderd tanks die in Normandië hadden gestaan, bereikten slechts honderd de noordelijke Seine-oever; Hitler verloor in Noord-Frankrijk in enkele weken een half miljoen soldaten.

Twee dagen nadat de georganiseerde Duitse tegenstand in de 'zak van Falaise' was gebroken, bezocht Eisenhower het gebied. Later schreef hij: 'Het slagveld van Falaise kan zonder tegenpraak beschouwd worden als een van de grootste 'slachtplaatsen' in deze oorlog. Wegen, hoofdwegen en velden lagen zo opgestapeld met vernielde uitrustingsstukken en met lijken van mensen en dieren, dat het uiterst moeilijk was zich in dat gebied te bewegen. Achteenveertig uur nadat de val zich had gesloten, leidde men mij te voet erdoorheen en ik zag daarbij tonelen, de pen van een Dante waardig. Men kon letterlijk honderden meters achter elkaar lopen en daarbij op niets anders stappen dan op dood en zich in staat van ontbinding bevindend vlees.'